

Näyttötutkinnon perusteet

**KEHITYSVAMMA-ALAN
AMMATTITUTKINTO
2009**

Näyttötutkinnon perusteet

**KEHITYSVAMMA-ALAN
AMMATTITUTKINTO
2009**

© Opetushallitus 2009

Taitto: Pirjo Hilkku

Painopaikka: Edita Prima Oy

Helsinki, 2009

ISBN 978-952-13-4202-8 (nid.)

ISBN 978-952-13-4203-5 (pdf)

28.9.2009

49/011/2009

Alan tutkintotoimikunnat
Alan ammatillisen peruskoulutuksen järjestäjät
Alan ammatillisen aikuiskoulutuksen järjestäjät
Oppisopimuskeskukset

Voimassaoloaika: 1.10.2009 alkaen toistaiseksi

Säännökset, joihin toimivalta määräyksen antamiseen
perustuu:
L 631/98, 13 § 2 mom

Kumoo Opetushallituksen määräykset
-
Muuttaa Opetushallituksen määräystä
-

KEHITYSVAMMA-ALAN AMMATTITUTKINNON PERUSTEET

Opetushallitus on päättänyt Kehitysvamma-alan ammattitutkinnon perusteista, joita on noudatettava 1.10.2009 lukien toistaiseksi.

Tutkintotoimikunta ja tutkinnon järjestäjä eivät voi jättää noudattamatta tutkinnon perusteita tai poiketa niistä.

Järjestettäessä näyttötutkintoon valmistavaa koulutusta koulutuksen järjestäjä päättää koulutuksen sisällöstä ja järjestämisestä tutkinnon perusteiden mukaisesti. Koulutukseen osallistuvalla tulee osana koulutusta järjestää mahdollisuus suorittaa näyttötutkinto.

Päajohtaja

Timo Lankinen

Opetusneuvos

Aira Rajamäki

LIITE

Kehitysvamma-alan ammattitutkinnon perusteet 2009

SISÄLTÖ

1	NÄYTTÖTUTKINNOT	7
1.1	Näyttötutkintojen järjestäminen	7
1.2	Näyttötutkinnon suorittaminen	7
1.3	Näyttötutkinnon perusteet	7
1.4	Henkilökohtaistaminen näyttötutkinnossa	8
1.5	Ammattitaidon arviointi näyttötutkinnossa	8
1.6	Todistukset	9
1.7	Näyttötutkintoon valmistava koulutus	9
2	KEHITYSVAMMA-ALAN AMMATTITUTKINNON MUODOSTUMINEN	9
	Tutkinnon osat	9
3	KEHITYSVAMMA-ALAN AMMATTITUTKINNOSSA VAADITTAVA AMMATTITAITO JA ARVIOINNIN PERUSTEET	11
	A) PAKOLLISET TUTKINNON OSAT	11
3.1	Ammatillinen toiminta kehitysvamma-alalla	11
	a) Ammattitaitovaatimukset	11
	b) Arvioinnin kohteet ja kriteerit	11
	c) Ammattitaidon osoittamistavat	22
3.2	Hyvinvoinnin, elämänhallinnan ja toimintakyvyn havainnointi ja arviointi	22
	a) Ammattitaitovaatimukset	22
	b) Arvioinnin kohteet ja kriteerit	22
	c) Ammattitaidon osoittamistavat	29
3.3	Yksilöllinen tuki ja hoito	30
	a) Ammattitaitovaatimukset	30
	b) Arvioinnin kohteet ja kriteerit	30
	c) Ammattitaidon osoittamistavat	40

B) VALINNAISET TUTKINNON OSAT	41
3.4 Tasa-arvoinen vuorovaikutus ja kommunikointi	41
a) Ammattitaitovaatimukset	41
b) Arvioinnin kohteet ja kriteerit	41
c) Ammattitaidon osoittamistavat	48
3.5 Arkielämän taitojen edistäminen ja oppimisen tukeminen	48
a) Ammattitaitovaatimukset	48
b) Arvioinnin kohteet ja kriteerit	48
c) Ammattitaidon osoittamistavat	54
3.6 Yhteistyö perheen, moniammatillisen työryhmän ja verkostojen kanssa	55
a) Ammattitaitovaatimukset	55
b) Arvioinnin kohteet ja kriteerit	55
c) Ammattitaidon osoittamistavat	61
3.7 Sosiokulttuurinen työ kehitysvamma-alalla	62
a) Ammattitaitovaatimukset	62
b) Arvioinnin kohteet ja kriteerit	62
c) Ammattitaidon osoittamistavat	65
C) VAPAAEHTOINEN TUTKINNON OSA	66
3.8 Yrittäjyys	66
a) Ammattitaitovaatimukset	66
b) Arvioinnin kohteet ja kriteerit	66
c) Ammattitaidon osoittamistavat	68
LIITE Kehitysvamma-alan ammattitutkinnon suorittaneen työn kuvaus	69

1 NÄYTTÖTUTKINNOT

1.1 Näyttötutkintojen järjestäminen

Opetushallituksen asettamat, työnantajien, työntekijöiden, opettajien ja tarvittaessa itsenäisten ammatinharjoittajien edustajista koostuvat tutkintotoimikunnat vastaavat näyttötutkintojen järjestämisestä ja valvonnasta sekä antavat tutkintotodistukset. Tutkintotoimikunnat tekevät sopimuksen näyttötutkintojen järjestämisestä koulutuksen järjestäjien ja tarvittaessa muiden yhteisöjen ja säätiöiden kanssa. Näyttötutkintoja ei saa järjestää ilman voimassa olevaa, tutkintotoimikunnan kanssa solmittua järjestämissopimusta.

1.2 Näyttötutkinnon suorittaminen

Näyttötutkinto suoritetaan osoittamalla hyväksytysti tutkinnon perusteissa vaadittu osaaminen tutkintotilaisuuksissa käytännön työssä ja toiminnassa. Jokainen tutkinnon osa on arvioitava erikseen. Arvioinnin tekevät työnantajien, työntekijöiden ja opetusalan edustajat yhdessä. Aloilla, joilla itsenäinen ammatinharjoittaminen on tyypillistä, myös tämä taho otetaan huomioon arvioijien valinnassa. Lopullisen päätöksen arvioinnista tekee tutkintotoimikunta. Tutkintotodistus voidaan antaa, kun kaikki tutkinnon suorittamiseksi määrätty tutkinnon osat on suoritettu hyväksytysti.

1.3 Näyttötutkinnon perusteet

Tutkinnon perusteissa määritellään tutkintoon kuuluvat osat ja mahdollisesti niistä muodostuvat osaamisalat, tutkinnon muodostuminen, kussakin tutkinnon osassa vaadittava ammattitaito, arvioinnin perusteet (arvioinnin kohteet ja kriteerit) ja ammattitaidon osoittamistavat.

Tutkinnon osa muodostaa ammatin osa-alueen, joka voidaan erottaa luonnollisesta työprosessista itsenäiseksi arvioitavaksi kokonaisuudeksi. Tutkinnon osissa määritellyissä ammattitaitovaatimuksissa keskitytään ammatin ydintoimintoihin, toimintaprosessien hallintaan ja kyseessä olevan alan ammattikäytäntöihin. Niihin sisältyvät myös työelämässä yleisesti tarvittavat taidot, esimerkiksi sosiaaliset valmiudet.

Arvioinnin kohteet ja kriteerit on johdettu ammattitaitovaatimuksista. Arvioinnin kohteilla ilmaistaan ne osaamisen alueet, joihin arvioinnissa kiinnitetään erityistä huomiota. Kohteiden määrittäminen helpottaa myös ammattitaidon arviointia asianomaisesta työtoiminnasta. Arvioinnin tulee kattaa kaikki tutkinnon perusteissa määritellyt arvioinnin kohteet. Arvioinnin kriteerit määrittelevät hyväksyttävän suorituksen laadullisen ja määrällisen tason.

Ammattitaidon osoittamistavat sisältävät tutkinnon suorittamiseen liittyviä tarkentavia ohjeita. Ammattitaito osoitetaan pääsääntöisesti todellisissa työtehtävissä ja toimissa. Ammattitaidon osoittamistavat voivat sisältää mm. ohjeita siitä, kuinka tutkintosuoritusta voidaan tarvittaessa täydentää, jotta kaikki ammattitaitovaatimukset tulevat kattavasti osoitetuiksi.

1.4 Henkilökohtaistaminen näyttötutkinrossa

Henkilökohtaistamisesta Opetushallitus on antanut erillisen määräyksen.

1.5 Ammattitaidon arviointi näyttötutkinrossa

Ammattitaidon arvioinnissa tulee perusteellisesti ja huolellisesti tarkastella sitä, miten tutkinnon suorittaja on osoittanut osaavansa sen, mitä tutkinnon perusteissa ko. tutkinnon osan ammattitaitovaatimuksissa edellytetään. Arvioinnissa käytetään tutkinnon perusteissa määriteltyjä arviointikriteerejä. Arvioinnissa tulee käyttää monipuolisesti erilaisia ja ensisijaisesti laadullisia arviointimenetelmiä. Vain yhden menetelmän käytöllä ei välttämättä saada luotettavaa tulosta. Arvioinnissa otetaan huomioon ala- ja tutkintokohtaiset erityispiirteet tutkinnon perusteiden mukaisesti. Mikäli tutkinnon suorittajalla on luotettavia selvityksiä aikaisemmin osoitetusta osaamisesta, arvioijat arvioivat niiden vastaavuuden näyttötutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimukseen. Arvioijat ehdottavat dokumentin tutkintotoimikunnalle tunnustettavaksi osaksi näyttötutkinnon suoritusta. Lopullisen päätöksen aiemmin osoitetun ja luotettavasti selvitetyn osaamisen tunnustamisesta tekee tutkintotoimikunta.

Ammattitaidon arviointi on prosessi, jossa arviointiaineiston keräämisellä ja arvioinnin dokumentoinnilla on keskeinen merkitys. Työelämän sekä opettajien edustajat tekevät kolmikantaisesti huolellisen ja monipuolisen arvioinnin. Tutkinnon suorittajan tulee selvästi saada tietoonsa arviointiperusteiden soveltaminen omalta kohdaltaan. Tutkinnon suorittajalle on annettava mahdollisuus suoritustensa itsearviointiin. Näyttötutkinnon järjestäjä laatii arvioinnin kohteena olevan tutkinnon osan suorittamisesta arviointipöytäkirjan, jonka arvioijat allekirjoittavat. Tutkinnon suorittajalle tämän jälkeen annettava palaute on osa hyvää arviointiprosessia. Lopullisen päätöksen arvioinnista tekee tutkintotoimikunta.

Arvioijat

Tutkinnon suorittajan ammattitaitoa arvioivilla henkilöillä tulee olla hyvä ammattitaito ko. näyttötutkinnon alalta. Tutkintotoimikunta ja näyttötutkinnon järjestäjä sopivat arvioijista näyttötutkintojen järjestämissopimuksessa.

Arvioinnin oikaisu

Tutkinnon suorittaja voi lainsäädännön mukaisen määräajan puitteissa pyytää arvioinnin oikaisua tutkintotoimikunnalta, jonka toimialaan ja -alueeseen kyseessä oleva tutkinto kuuluu. Kirjallinen oikaisupyyntö osoitetaan tutkintotoimikunnalle. Tutkintotoimikunta voi arvioijia kuultuaan velvoittaa toimittamaan uuden arvioinnin. Arviointia koskevasta oikaisuvaatimuksesta annettuun tutkintotoimikunnan päätökseen ei voi hakea muutosta valittamalla.

1.6 Todistukset

Tutkintotodistuksen ja todistuksen tutkinnon osan tai osien suorittamisesta antaa tutkintotoimikunta. Todistuksen valmistavaan koulutukseen osallistumisesta antaa koulutuksen järjestäjä. Opetushallitus on antanut määräyksen todistuksiin merkittävistä tiedoista.

Näyttötutkinnon osan tai osien suorittamisesta annetaan todistus silloin, kun näyttötutkintoon osallistuva sitä pyytää. Tutkintotodistuksen ja myös todistuksen tutkinnon osan tai osien suorittamisesta allekirjoittavat tutkintotoimikunnan edustaja ja näyttötutkinnon järjestäjän edustaja.

Opetushallituksen hyväksymään ammattikirjaan tehty merkintä näyttötutkinnon suorittamisesta on tutkintotodistukseen rinnastettava todistus näyttötutkinnon suorittamisesta. Näyttötutkinnon järjestäjä hankkii ja allekirjoittaa ammattikirjan. Ammattikirja on näyttötutkinnon suorittajalle maksullinen.

1.7 Näyttötutkintoon valmistava koulutus

Näyttötutkintoihin osallistumiselle ei voida asettaa koulutukseen osallistumista koskevia ennakkoehtoja. Pääsääntöisesti tutkinnot suoritetaan kuitenkin valmistavan koulutuksen yhteydessä. Koulutuksen järjestäjä päättää näyttötutkintoon valmistavan koulutuksen sisällöstä ja järjestämisestä tutkinnon perusteiden mukaisesti. Koulutus ja tutkintotilaisuudet on jäsennettävä tutkinnon osien mukaisesti. Näyttötutkintoon valmistavaan koulutukseen osallistuvalla tulee osana koulutusta järjestää mahdollisuus osallistua tutkintotilaisuuksiin ja suorittaa näyttötutkinto.

2 KEHITYSVAMMA-ALAN AMMATTITUTKINNON MUODOSTUMINEN

Tutkinnon osat

Kehitysvamma-alan ammattitutkinto on tarkoitettu henkilöille, joilla on vähintään sosiaali- ja/tai terveystieteiden alan ammatillisen perustutkinnon tasoiset tiedot ja taidot, noin kolme vuotta alan työkokemusta ja lisäksi täydentäviä ja syventäviä opintoja alalta.

Kehitysvamma-alan ammattitutkinto muodostuu kolmesta (1–3) pakollisesta tutkinnon osasta, neljästä (4–7) valinnaisesta tutkinnon osasta ja yhdestä vapaaehtoisesta (8) tutkinnon osasta. Tutkinto on valmis, kun pakolliset tutkinnon osat ja yksi valinnainen tutkinnon osa on suoritettu hyväksytysti.

Kehitysvamma-alan ammattitutkinnon pakolliset tutkinnon osat:

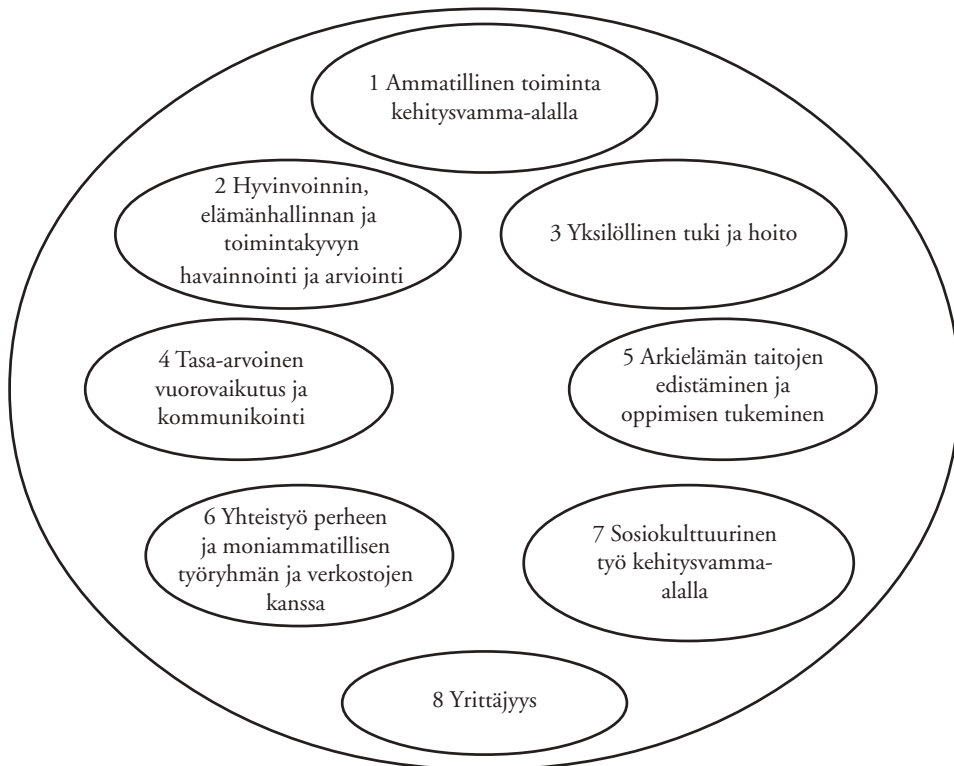
- 1 Ammatillinen toiminta kehitysvamma-alalla
- 2 Hyvinvoinnin, elämänhallinnan ja toimintakyvyn havainnointi ja arviointi
- 3 Yksilöllinen tuki ja hoito

Valinnaiset tutkinnon osat:

- 4 Tasa-arvoinen vuorovaikutus ja kommunikointi
- 5 Arkielämän taitojen edistäminen ja oppimisen tukeminen
- 6 Yhteistyö perheen ja moniammatillisen työryhmän ja verkostojen kanssa
- 7 Sosiokulttuurinen työ kehitysvamma-alalla

Vapaaehtoinen tutkinnon osa:

- 8 Yrittäjyys

Kuvio Kehitysvamma-alan ammattitutkinnon osat.

3 KEHITYSVAMMA-ALAN AMMATTITUTKINNOSSA VAADITTAVA AMMATTITAITO JA ARVIOINNIN PERUSTEET

A. PAKOLLISET TUTKINNON OSAT

3.1 Ammatillinen toiminta kehitysvamma-alalla

a) Ammattitaitovaatimukset	b) Arvioinnin kohteet ja kriteerit
<p>Tutkinnon suorittaja tuntee kehitysvamma-alan työn arvot ja taustalla vaikuttavat ihmiskäsitykset.</p>	<p>Arvojen tunteminen Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> tuntee kehitysvamma-alan arvo-perustan ja kehitysvammaisten ihmisten palveluiden arvoperustan on tietoinen kasvatus-, sosiaali- ja terveysalan arvoperusteista tunnistaa oman toimintansa taustalla olevia arvoja ja tiedostaa niiden merkityksen työilleen. <p>Erilaisten ihmiskäsitysten tunnistaminen Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> on tietoinen erilaisista ihmiskäsityksistä perustelee eri työtilanteissa kehitysvamma-alan lähtökohdan voimavaralähtöisellä ihmiskäsityksellä tiedostaa oman ihmiskäsityksensä ja ymmärtää sen merkityksen kehitysvamma-alan työn toteuttamiselle.
<p>Tutkinnon suorittaja tuntee erilaisia käsityksiä vammaisuudesta ja on tietoinen vammattietoisuuden merkityksestä.</p>	<p>Vammaiskäsitysten ja vammattietoisuuden tunteminen Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> tuntee erilaisia käsityksiä vammaisuudesta (yksilöllinen, sosiaalinen ja ihmisoikeudellinen) tuntee erilaisia lähestymistapoja vammaisuuteen (yhteiskunnallinen, lääketieteellinen, psykologinen,

	<p>sosiaalinen, kasvatuksellinen) ja niiden vaikutuksia vammaistyöhön</p> <ul style="list-style-type: none"> • on tietoinen vammaiskäsityksen vaikutuksesta yhteiskunnan ja lähiyhteisön toimintaan ja tunnistaa vammaiskäsityksen merkityksen omissa valinnoissaan • on tietoinen vammaisen ihmisen henkilökohtaisen vamma-tietoisuuden (minäkuva, kompetenssin tunne, uskallus) rakentumisesta ja sen vaikutuksesta hänen toimijuuteensa.
<p>Tutkinnon suorittaja noudattaa kehitysvamma-alan eettisiä periaatteita.</p>	<p>Kehitysvamma-alan eettisten periaatteiden tunteminen Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • on tietoinen kasvatustieteiden eettisistä pääsuuntauksista • tuntee sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet • tuntee valtakunnallisen terveydenhuollon eettisen neuvottelukunnan (ETENE) antamat terveysalan suositukset • tietää Valtakunnallisen vammaisneuvoston ja sen toiminnan vammaisten ihmisten aseman edistäjänä • tuntee kehitysvamma-alan palveluiden järjestämisen eettiset periaatteet. <p>Eettinen toiminta Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • noudattaa toiminnassaan alan ammattieettisiä periaatteita • perustelee ja arvioi valintojaan ja ratkaisujaan eettisten periaatteiden mukaisesti • tunnistaa eettisiä ongelmia kehitysvamma-alan työssä • edistää eettistä toimintaa työyhteisössä.

<p>Tutkinnon suorittaja osaa toimia kehitysvamma-alalla perusoikeuksien, vammaistyötä ohjaavien julistusten ja ihmisoikeussopimusten mukaisesti.</p>	<p>Kehitysvammaisen henkilön aseman ja oikeuksien turvaaminen</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • varmistaa perusoikeuksien ja tasa-arvon toteutumisen (Suomen perustuslaki 731/1999 § 6 –§ 23) • varmistaa yhdenvertaisuuden toteutumisen (Yhdenvertaisuuslaki 21/2004) • ymmärtää kehitysvamma-alaa koskevien julistusten ja sopimusten velvoitteet ja tietää, missä näihin asiakirjoihin voi tutustua (esim. YK:n ihmisoikeuksien julistus, YK:n lapsen oikeuksien sopimus, YK:n vammaisten oikeuksia koskeva yleissopimus) • käyttää em. asiakirjoja omassa eettisessä päätöksenteossään.
<p>Tutkinnon suorittaja osaa määritellä kehitysvammaisuuden ja osaa käyttää tietoa kehitysvammaisuudesta työssään.</p>	<p>Kehitysvammaisuuden määrittely ja kehitysvammattiedon käyttö</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tietää, mitä kehitysvammaisuuden ja älyllisen kehitysvammaisuuden käsitteillä tarkoitetaan sekä älyllisen kehitysvammaisuuden esiintyvyyden maassamme • tietää miten älyllinen kehitysvammaisuus ilmenee, todetaan ja millä tavoin sen vaikeusastetta kuvataan • ymmärtää kehitysvammaisuuden eri vaikeusasteiden vaikutuksen henkilön toimintakykyyn ja elämäntilanteeseen • tietää tavallisimmat vaaratekijät ja tapahtumat, jotka voivat johtaa älylliseen kehitysvammaisuuteen • tietää miten kehitysvammaisuuden syydiagnoosit ryhmitellään niiden vaikutusajankohdan mukaan sekä kehityksen eri vaiheissa vammautuneiden osuudet • tuntee yleisimmät kehitys-

	<p>vammaisuuden biologiset syyt ja tavallisimmat älyllistä kehitysvammaisuutta aiheuttavat oireyhtymät</p> <ul style="list-style-type: none"> • tietää kehitysvammaisuuden syiden ehkäisyn mahdollisuudet ja ehkäisyyn liittyvät eettiset näkökohdat • tuntee yleisimmät kehitysvammaisuuden syihin liittyvät lisävammat ja -sairaudet sekä muuta väestöä tavallisemmat terveysriskit • käyttää tietoa hermoston toiminnasta ja häiriöistä ohjaus- ja toimintatilanteissa kehitysvammaisen henkilön kanssa. <p>Kehitysvammaisuus ja toimintakyky Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tuntee yleisellä tasolla ihmisen kehon/ruumiin toimintojen ja rakenteiden sekä elinympäristön ja yksilötekijöiden merkityksen ihmisen toimintakyvylle ja toimintarajoitteille • ottaa arjen toimintatilanteissa huomioon kehitysvammaisen henkilön tavan oppia, ymmärtää ja omaksua asioita (esim. työmuisti) • ottaa huomioon kehitysvammaisen henkilön yksilöllisiä orientoitumis- ja suuntautumistapoja erilaisiin toimintatilanteisiin • käyttää tietoa kehitysvammaisuudesta ja sen vaikutuksesta toimintakykyyn toimiessaan kehitysvammaisen henkilön kanssa • ottaa huomioon kehitysvammaisen henkilön roolin yhteisössä ja sen vaikutuksen käyttäytymiseen ja toimimiseen • ottaa huomioon esteettömyyden kehitysvammaisen henkilön elinympäristössä.
--	--

	<p>Kehitysvammaisuus ja vuorovaikutus Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tuntee lapsen puheen ja kielen kehityksen pääpiirteissään • tuntee aistien toiminnan vaikutuksen vuorovaikutukseen • ottaa viestiessään huomioon kehitysvammaisen henkilön oppimisen ja ymmärryksen • tuntee joitakin puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä (AAC) • tietää tieto- ja viestintätekniikan mahdollisuuksia viestinnässä • käyttää kehitysvammaisen henkilön suunnitelman mukaista ja kommunikaatioympäristöön soveltuvaa kommunikaatiomenetelmää • varmistaa tasa-arvoisen vuorovaikutustilanteen aikuisten kehitysvammaisten henkilöiden kanssa toimiessaan • on aktiivisesti kiinnostunut ottamaan selvää kehitysvammaisen henkilön yksilöllisestä viestintätavasta • mukauttaa viestintäänsä kehitysvammaiselle henkilölle ymmärrettävään muotoon. <p>Kehitysvammatiedon haku ja ylläpito Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • hakee aktiivisesti ajankohtaista, ammattiaan palvelevaa tietoa kehitysvammaisuudesta.
<p>Tutkinnon suorittaja osaa tukea ja edistää kehitysvammaisen henkilön täysivaltaisia mahdollisuuksia itsemääräämiseen ja hyvään elämään.</p>	<p>Kehitysvammaisen henkilön täysivaltaisen elämän edistäminen Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tuntee seuraavien käsitteiden ja periaatteiden sisällön sekä toteutumisen yhteisössä ja yhteiskunnassa <ul style="list-style-type: none"> – esteettömyys – saavutettavuus – inkluusio

	<ul style="list-style-type: none"> – integraatio – normalisaatio • tietää edellä mainittujen käsitteiden ja periaatteiden toteutumisen haasteet ja mahdollisuudet kehitysvamma-alan työssä • toimii periaatteita noudattaen. <p>Kehitysvammaisen henkilön voimaantumisen ja osallistumisen mahdollistaminen</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • kunnioittaa puheessaan ja toiminnassaan kehitysvammaisen henkilön ajatuksia, arvoja ja vakaumusta • kuuntelee ja ottaa huomioon kehitysvammaisen henkilön oman kokemuksen asemastaan yhteisössä tai ryhmässä • toimii tasa-arvoisesti • toimii luottamuksellisesti, pitkäjänteisesti ja tavoitteellisesti • tukee itsemääräämisen toteutumista • tukee ja kannustaa tekemään valintoja • tukee ja edistää kehitysvammaisten henkilöiden osallistumista omaa elämäänsä koskevaan päätöksentekoon • hankkii palautetta toiminnastaan tarkoituksenmukaisin menetelmin kehitysvammaiselta henkilöltä ja hänen läheisiltään.
<p>Tutkinnon suorittaja osaa toimia kehitysvammaisen henkilön asemaa ja sosiaaliturvaa sekä kehitysvamma-alan työtä määrittävien ja ohjaavien säädösten mukaan.</p>	<p>Kehitysvammaisen henkilön asemaa palveluiden käyttäjänä koskevan lainsäädännön tunteminen</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tuntee seuraavien voimassa olevien lakien sisällön <u>kehitysvamma-alan ja kehitysvammaisen henkilön näkökulmasta</u> <ul style="list-style-type: none"> – Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000 – Laki potilaan asemasta ja

- oikeuksista 785/1992
- Laki holhoustoimesta 442/1999
- Asiakasmaksulaki 734/1992
- Mielenrveyslaki 1116/1990
- Lastensuojelulaki 417/2007
- Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä 504/2002
- seuraa em. säädösten muutoksia oman vastuualueensa mukaisesti ja toimii niiden mukaan.

Sosiaali- ja terveydenhuoltoa, perusopetusta sekä sosiaaliturvaa koskevan lainsäädännön tunteminen

Tutkinnon suorittaja

- tietää seuraavat voimassa olevat lait ja niiden merkityksen kehitysvamma-alan ja kehitysvammaisen henkilön näkökulmasta
  - Sosiaalihoitolaki 710/1982
  - Laki lasten päivähoidosta 36/1973
  - Laki omaishoidontuesta 937/2005

  - Perusopetuslaki 628/1998
  - Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998

  - Kansanterveyslaki 66/1972
  - Erikoissairaanhoidolaki 1062/1989

  - Asetus lääkinnällisestä kuntoutuksesta 1015/1991
  - Laki kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista 566/2005
  - Laki vammaisuuksista 570/2007
  - Laki kuntoutuksen asiakasyhteistyöstä 497/2003

  - Kansaneläkelaki 347/1956
  - Sairausvakuutuslaki 1224/2004

	<ul style="list-style-type: none"> • seuraa em. säädösten muutoksia oman vastualueensa mukaisesti ja toimii niiden mukaan. <p>Kehitysvammaisen henkilön palveluita koskevan lainsäädännön tunteminen Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tuntee voimassa olevien säädösten tavoitteet ja keskeisen sisällön <ul style="list-style-type: none"> – Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 380/1987 – Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 519/1977 • seuraa em. säädösten muutoksia oman vastualueensa mukaisesti ja toimii niiden mukaan.
<p>Tutkinnon suorittaja tuntee ja osaa käyttää kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon sekä sivistystoimen palveluita.</p>	<p>Sosiaali- ja terveydenhuollon ja kuntoutuksen palvelujärjestelmän sekä opetustoimeen liittyvien tukipalvelujen tunteminen ja palveluverkostossa toimiminen Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tuntee kunnan lakisääteisen <ul style="list-style-type: none"> – sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän – opetustoimeen liittyvät koulunkäynnin ja opiskelun tukipalvelut – kuntoutuspalvelujärjestelmän kehitysvammaisen henkilön palvelutarpeista käsin • tuntee kunnan kulttuuri-, liikunta- ja vapaa-aikapalveluita • käyttää palveluita ja toimii palveluverkostossa tarkoituksenmukaisesti kehitysvammaisen henkilön, hänen perheensä ja/tai läheistensä tukemiseksi (julkinen, yksityinen, kolmas sektori) • seuraa palvelujen järjestämisen ja tuottamisen kehitystä kehitysvamma-alan näkökulmasta.

<p>Tutkinnon suorittaja tuntee kehitysvammahuollon palvelujärjestelmän ja osaa toimia siinä.</p>	<p>Kehitysvammahuollon palvelujärjestelmässä toimiminen Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tuntee kehitysvammahuollon eri toimijoiden tehtävät, vastuujaon ja toimintojen tavoitteet ja tekee yhteistyötä tarkoituksenmukaisesti • tietää yleisimmät ammattinimikkeet ja työtehtävät kehitysvamma-alalla • toimii kehitysvammaisten henkilöiden erityishuollon palveluiden periaatteiden mukaan.
<p>Tutkinnon suorittaja tuntee kehitysvammahuollon historian ja sen merkityksen tähän päivään.</p>	<p>Kehitysvammahuollon historian tunteminen Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tuntee kehitysvammahuollon historian yleiset kehityslinjat • keskustelee kehitysvammahuollosta ja kehitysvammaisten ihmisten hoitotyössä tapahtuneista muutoksista.
<p>Tutkinnon suorittaja osaa toiminnassaan ottaa huomioon kehitysvammaisen henkilön sosiaalisen ja yhteiskunnallisen aseman.</p>	<p>Kehitysvammaisen henkilön elämäntilanteiden ja sosiaalisen elämän alueiden huomioon ottaminen Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • ennakoii kehitysvammaisen henkilön elämänkaaren mukaan elämäntilanteissa ja sosiaalisessa elämässä tapahtuvia muutoksia <ul style="list-style-type: none"> – varhaiskasvatus – koulutus – perhesuhteet ja sosiaaliset verkostot – asuminen – taloudellinen toimeentulo – työllistyminen – harrastukset ja vapaa-aika – yhteiskunnalliseen toimintaan osallistuminen – hengellinen elämä ja elämäntutkimus

	<ul style="list-style-type: none"> • huomioi muutoksiin liitetyt odotukset ja tarpeet toimiessaan kehitysvammaisen henkilön ja hänen perheensä tai läheistensä kanssa • toimii rohkeasti ja aloittekykyisesti perheen/läheisten kanssa • ohjaa yhteisölliseen toimintaan. <p>Yhteiskunnassa vallitsevien asenteiden tunnistaminen ja niiden merkityksen ymmärtäminen</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tunnistaa erilaisia asenteita kehitysvammaisuuteen <ul style="list-style-type: none"> – tiedotusvälineissä, työelämässä, koulussa, asumisessa, palvelujärjestelmissä – omassa toiminnassaan • ymmärtää ja arvostaa kehitysvammaisten ihmisten omaa kulttuuria.
<p>Tutkinnon suorittaja osaa huolehtia asiakkaiden ja toimintaympäristönsä turvallisuudesta sekä omasta turvallisuudestaan.</p>	<p>Työturvallisuuden noudattaminen</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • etsii tietoa työturvallisuusmääräyksistä ja toimii niiden mukaisesti • tuntee työpaikkansa työsuojeluorganisaation • arvioi työturvallisuusriskejä oman työnsä osalta. <p>Toimintaympäristöstä ja asiakasturvallisuudesta huolehtiminen</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • arvostaa asiakkaan henkilökohtaista fyysistä ja psyykkistä turvallisuutta, huolehtii toimintaympäristön turvallisuudesta ja tuntee vaaratilanteisiin liittyvien suojatoimenpiteiden käytön periaatteet • ottaa huomioon kehitysvammaisen henkilön oikeuden kokea vastuuta • arvioi erilaisiin palveluratkaisuihin

	<p>liittyviä riskejä kehitysvammaisen henkilön, omaisten ja työyhteisön kanssa</p> <ul style="list-style-type: none"> • tietää kaltoinkohtelun ja perhe- ja lähisuhdeväkivallan ja tietää, miten niitä epäiltäessä toimitaan • huolehtii toimintaympäristön paloturvallisuudesta ja vähentää tulipalon vaaratekijöitä.
<p>Tutkinnon suorittaja osaa huolehtia omasta ja työyhteisönsä työhyvinvoinnista.</p>	<p>Työhyvinvoinnista huolehtiminen Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • ymmärtää oman suhtautumisensa kehitysvammaisuuteen ja sen vaikutuksen työhyvinvointiin • tuntee ja tunnistaa kehitysvamma-alan kuormittavuustekijöitä ja osaa käyttää työterveyshuollon palveluita ja työhyvinvointia edistävää toimintaa • tuntee perehdytyksen, työn-ohjauksen, kehityskeskustelun sekä työaika- ja työtehtäväjärjestelyjen mahdollisuudet yksittäisen työntekijän työhyvinvoinnin edistäjänä • ymmärtää täydennyskoulutuksen merkityksen ammattitaidon kehittämisessä oikeutena ja velvollisuutena.
<p>Tutkinnon suorittaja osaa arvioida kehitysvamma-alan osaamistaan ja kehittää ammattitaitoaan.</p>	<p>Oman työn arvioiminen ja kehittäminen Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • seuraa alalla tapahtuvaa kehitystä • tuo rakentavasti ja perustellusti esiin omaa asiantuntijuuttaan ja kehittäviä näkökulmia • arvioi omaa osaamistaan monipuolisesti • arvioi realistisesti omia vahvuuksiaan ja ammatillisen kehittymisen haasteitaan kehitysvamma-alalla • arvioi oman ammatti-identiteetin kehittymistä.

c) Ammattitaidon osoittamistavat

Ammatillinen toiminta kehitysvamma-alalla -tutkinnon osan ammattitaito osoitetaan ja arvioidaan näyttötutkinnon järjestämissopimuksen mukaisesti, näyttötutkinnon järjestämissuunnitelmassa tarkoin esitetyin ja tutkintotoimikunnan hyväksymin tavoin.

Tutkinnon osan ammattitaito osoitetaan ja arvioidaan todellisissa asiakastyötilanteissa ja työympäristöissä. Ammattitaidon osoittamisessa on keskeistä, että tutkinnon suorittajan työskentelyssä tulee esille tieto kehitysvammaisuudesta ja sen vaikutuksista kehitysvammaisen henkilön arjessa selviytymiseen ja toimintakykyyn. Samoin on keskeistä, että tutkinnon suorittaja osaa perustella toimintaansa kehitysvamma-alan työtä ohjaavien säädösten ja toimintaperiaatteiden mukaisesti.

Tutkintotilaisuuden aikana tutkinnon suorittaja järjestää kehitysvammaisille henkilöille ja työyhteisön jäsenille mahdollisuuden keskusteluun, jossa he käsittelevät kehitysvammaisten ihmisten asemaa ja oikeuksien toteutumista sekä vallitsevia asenteita kehitysvammaisuutta kohtaan.

Ammattitaidon osoittamista voidaan täydentää tutkinnon järjestäjän näyttötutkintojen järjestämissuunnitelmissa esittämin ja tutkintotoimikunnan hyväksymin dokumentein. Olennainen osa ammattitaidon osoittamista on tutkinnon suorittajan tekemä suullinen ja kirjallinen itsearviointi.

Arviointi toteutetaan kolmikantaisesti työelämän ja opetusalan edustajien yhteistyönä. Arvioijien kelpoisuuden määrittelee, perustelee ja tiedottaa tutkintotoimikunta ja niiden osalta noudatetaan tarkoin näyttötutkinnon järjestämissopimusta.

Arvioidut suoritukset on kirjattava ja palaute annettava tutkinnon suorittajalle arvioinnin jälkeen.

3.2 Hyvinvoinnin, elämänhallinnan ja toimintakyvyn havainnointi ja arviointi

a) Ammattitaitovaatimukset	b) Arvioinnin kohteet ja kriteerit
Tutkinnon suorittaja osaa toimia kehitysvammaista ihmistä kunnioittaen ja ammattieettisiä periaatteita noudattaen.	Kehitysvammaisen henkilön kunnioittaminen ja ammattieettinen toiminta Tutkinnon suorittaja <ul style="list-style-type: none"> • tukee itsemääräämisoikeutta • kunnioittaa yksityisyyttä ja omatoimisuutta • huolehtii henkilöä itseään koskevan tiedon saamisesta • toimii vaitiolovelvollisuutta ja salassapitosäädöksiä noudattaen • toimii voimavaraletoisesti

	<ul style="list-style-type: none"> • arvostaa yksilöllisyyttä ja yksilöllistä elämäntilannetta • ottaa huomioon kehitysvammaisen henkilön edun sekä hänen oman ja elinympäristön turvallisuuden • tunnistaa omat tunteet auttamistilanteissa.
<p>Tutkinnon suorittaja tuntee toimintakyvyn käsitteen ja osaa ottaa toiminnassaan huomioon kehitysvammaisen henkilön toimintakyvyn vaikuttavia yksilöllisiä tekijöitä.</p>	<p>Kehitysvammaisen henkilön toimintakyvyn vaikuttavien yksilöllisten tekijöiden huomioon ottaminen</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tuntee toimintakyvyn käsitteen • havainnoidessaan ja arvioidessaan toimintakykyä käyttää tietoa <ul style="list-style-type: none"> – kehitysvammaisen henkilön oppimiskyvyistä ja ymmärryksestä – kommunikaatiotaidoista – aistivammoista – tyypillisimmistä kehitysvammaan liittyvistä lisävammoista – kehitysvammaisen henkilön sosiaalisesta roolista yhteisössä – terveydentilasta • havainnoidessaan ja arvioidessaan toimii yhteistyössä kehitysvammaisen henkilön kanssa.
<p>Tutkinnon suorittaja tietää kehitysvammaisen henkilön toimintakyvyn arviointimenetelmiä ja osaa käyttää niitä kehitysvammaisen henkilön itsensä, hänen perheensä sekä moniammatillisen työryhmän kanssa.</p>	<p>Kehitysvammaisen henkilön toimintakyvyn arviointimenetelmien käyttö</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tuntee ihmisen kasvun ja kehityksen pääpiirteittäin • tietää tavallisimmat kehityksen arviointimenetelmät • tietää tarkoituksenmukaisimmat toimintakyvyn arviointimenetelmät • osallistuu työryhmän jäsenenä arviointiin • käyttää joitakin kehitysvammaisen henkilön toimintakyvyn arviointiin tarkoitettuja arvioinnin välineitä.

	<p>Perheen ja moniammatillisen työryhmän kanssa yhteistyössä toimiminen</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • ottaa huomioon ja kuuntelee perheen ja/tai läheisten havainnot, mielipiteet ja arviot toimintakyvyn arvioinnissa • ymmärtää moniammatillisen yhteistyön tarkoituksen ja tavoitteen toimintakyvyn arvioinnissa.
<p>Tutkinnon suorittaja osaa ottaa huomioon kehitysvammaisen henkilön elämänhallinnan ja hyvän elämän kannalta merkityksellisiä tekijöitä.</p>	<p>Elämänhallintaan ja hyvään elämään vaikuttavien tekijöiden huomioon ottaminen</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tuntee elämänhallinnan käsitteen • tunnistaa ja osaa tukea elämänhallintaa edistävää ympäristöä ja ilmapiiriä • varmistaa, että kehitysvammaisen henkilö tulee kuulluksi elämänhallinnan ja hyvän elämän kysymyksissä • tunnistaa yksilöllisesti kehitysvammaisen henkilön toimintakyvyn alueita, jotka vaikuttavat elämänhallintaan ja hyvään elämään <ul style="list-style-type: none"> – oppimiskyky – motoriset taidot – vuorovaikutustaidot ja kommunikaatio – sosiaalinen kanssakäyminen toisten kanssa – erilaisista haasteista selviäminen – poikkeava käyttäytyminen • ottaa havainnoinnissa huomioon kehitysvammaisen henkilön <ul style="list-style-type: none"> – kehitysvaiheen, iän ja sukupuolen – elämäntilanteen ja terveydentilan – elämän muutosvaiheen ja taloudellisen tilanteen – perheen ja muut ihmissuhteet – vapaa-ajan käytön ja harrastukset – kulttuurin ja uskonnon – palveluodotukset.

<p>Tutkinnon suorittaja osaa ottaa huomioon ympäristön havainnoidessaan ja arvioidessaan kehitysvammaisen henkilön itsenäistä suoriutumista.</p>	<p>Ympäristön huomioon ottaminen itsenäisen suoriutumisen ja päivittäisen toiminnan havainnoimisessa ja arvioimisessa</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • havainnoi toimintaympäristössä (esim. asuinympäristö, työympäristö, vapaa-aika) seuraavia ominaisuuksia: <ul style="list-style-type: none"> – fyysiset ja materiaaliset – sosiaaliset (normit, säännöt, roolit jne.) – kulttuuriset (sisältää myös kielellisen ympäristön ja merkitykset) – taloudelliset – ympäristössä käytettävät toimintatavat – ihmisympäristö (toimijat) – luontoympäristö • kuuntelee kehitysvammaisen henkilön omaa käsitystä ympäristön toimivuudesta • havainnoi toimintaympäristön rajoittavien/edistävien tekijöiden vaikutuksia yksilöllisesti (esteettömyys) • havainnoi ympäristön turvallisuutta /turvattomuutta tuottavia tekijöitä • ottaa huomioon ympäristön havainnoinnissa yksilön elämänkulun vaiheen ja siihen liittyvät tarpeet • erottaa toimintaympäristöstä nousevat yksilölliset haasteet ja odotukset kehitysvammaiselle henkilölle • hyödyntää ympäristön havainnoissa moniammatillista asiantuntemusta.
<p>Tutkinnon suorittaja osaa havainnoida ja ottaa huomioon kehitysvammaisen henkilön arkisissa toiminnoissa käyttämiä toiminta- ja suuntautumistapoja.</p>	<p>Erilaisten toiminta- ja suuntautumistapojen havainnointi ja huomioon ottaminen päivittäisessä toiminnassa</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • kannustaa kehitysvammaista henki-

	<p>löö tuomaan esille omia tapojaan ja tottumuksiaan</p> <ul style="list-style-type: none"> • havainnoi kehitysvammaisen henkilön käyttämiä toiminta- ja suuntautumistapoja, tottumuksia sekä olemusta yksilölliset erot huomioiden <ul style="list-style-type: none"> – oppimisessa ja tiedon soveltamisessa – erilaisissa tehtävissä ja niiden asettamisessa vaatimuksissa – kommunikoinnissa – liikkumisessa – itsestä huolehtimisessa – kotielämässä – vuorovaikutuksessa ja ihmissuhteissa – keskeisissä elämänalueissa – yhteiskunnallisessa ja yhteisöllisessä osallistumisessa (vrt. ICF 2001 -luokitus) • käyttää eri aistejaan monipuolisesti havaintojen teossa.
<p>Tutkinnon suorittaja osaa arvioida ja kartoittaa arkisissa toimintatilanteissa kehitysvammaisen henkilön tarpeet ja voimavarat.</p>	<p>Tuen, kuntoutuksen ja hoidon tarpeen yksilöllinen arviointi ja kartoitus arjen toiminnoissa</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • ymmärtää, että havainnointi, arviointi ja kartoitus vaatii perusteellista tutustumista asiakkaaseen ja hänen tilanteeseensa • tuntee yksilökeskeisen suunnitelmatyöskentelyn periaatteet • ottaa huomioon kehitysvammaisen henkilön ja muiden tilanteessa mukana olevien arvioinnit ja havainnoinnit sekä raportoi selkeästi omat havaintonsa • jakaa erilaiset arjen toimintatilanteet vaiheisiin ja osatekijöihin yksilöllisen tuen arviointia ja suunnittelua varten • erittelee kehitysvammaisen henkilön ympäristöstä, elämän-

	<p>tilanteesta, selviytymistaidoista ja tarpeista hankittua tietoa eri tavoin ja kattavasti</p> <ul style="list-style-type: none"> • tunnistaa kehitysvammaisen henkilön vahvuudet ja ympäristön voimavarat toimintatilanteissa • tunnistaa apuvälineiden tarpeita • arvioi apuvälineiden, yksilöllisen tuen, kuntoutuksen ja hoidon tarpeet yhdessä kehitysvammaisen henkilön, hänen perheensä/ läheistensä ja moniammatillisen työryhmän kanssa • huomioi harrastukset ja kulttuuritarpeet • tunnistaa yksilöllisesti päivittäisen tuen, ohjauksen, hoidon ja valvonnan määrän, sen yksilölliset vaihtelut sekä kiireellisyyden • ymmärtää arvioinnin prosessi- luonteen.
<p>Tutkinnon suorittaja tuntee palvelu-, tuki- ja hoitosuunnitelma-asiakirjat sekä kuntoutussuunnitelman ja osaa käyttää niitä asiakaslähtöisyyttä vahvistavina yhteistyön tuki- ja työvälineinä.</p>	<p>Palvelu-, tuki-, hoito- ja kuntoutussuunnitelmien asiakaslähtöinen käyttö</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tietää palveluiden ja hoidon suunnittelun lakisääteisen perustan • tuntee erilaiset asiakassuunnitelmat (palvelu- ja hoitosuunnitelma, palvelu- ja tukisuunnitelma) ja päivittäiset hoitotyön suunnitelmat sekä niiden erot ja yhtäläisyydet • tietää oman tehtävänsä ja vastuunsa päivittäisten asiakas- ja hoitotyön-suunnitelma-asiakirjojen sekä palvelu- ja tukisuunnitelmien prosessissa • selvittää kuntoutussuunnitelman tavoitteet ja merkityksen • dokumentoi ja kirjaa tekemänsä havainnot vahvuuksia korostaen asiakas- tai hoitotyön suunnitelmaan • sitoutuu toimimaan yhteistyössä asiakkaalle laadittujen suunnitelmien mukaisesti

	<ul style="list-style-type: none"> • toimii asiakassuunnitelmia koskevien tietosuojamääräysten mukaan.
<p>Tutkinnon suorittaja tuntee erityishuolto-ohjelman tarkoituksen, sisällön ja merkityksen.</p>	<p>Erityishuolto-ohjelman huomioon ottaminen Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tuntee ja ottaa toiminnassaan huomioon erityishuolto-ohjelman tarkoituksen ja sisällön, lakisääteisen perustan ja laadinnassa mukana olevat osapuolet.
<p>Tutkinnon suorittaja tuntee kehitysvamma-alan palvelumuodot ja tietää pääpiirteissään niissä käytettävät asiakastietoja sisältävät asiakas-kohtaiset suunnitteluasiakirjat.</p>	<p>Kehitysvamma-alan palveluiden tunteminen ja asiakaskohtaisten suunnitteluasiakirjojen joustava käyttö Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tuntee mm. seuraavien kehitysvamma-alan palveluiden toiminnat ja tavoitteet <ul style="list-style-type: none"> – kotihoidonohjaus – sosiaalityö – asuminen ja siihen liittyvät palvelut – henkilökohtainen apu – työ- ja päivätoiminta – työllistymisen tukeminen – varhaiskuntoutus – tukihenkilötoiminta – koulunkäynnin ja opiskelun tukipalvelut – perhehoito, lyhyt- ja pitkäaikainen – laitoshoido, lyhyt- ja pitkäaikainen – kriisihoito – kehitysvamma-alan järjestöjä ja niiden palveluita – edunvalvonta • ohjaa asiakkaan tarpeen mukaisesti palveluihin työryhmän tuella • tietää ainakin yhden em. palveluissa käytössä olevan asiakaskohtaisen suunnitteluasiakirjan ja sen tarkoituksen

	<ul style="list-style-type: none"> • tukee toiminnallaan joustavaa ja saumatonta yhteistyötä palvelujen käytössä.
Tutkinnon suorittaja osaa käyttää kehitysvamma-alalla käytettäviä laadun arvioinnin menetelmiä.	<p>Laadun arvioinnin menetelmien tunteminen</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tuntee ja osaa käyttää erilaisia tapoja arvioida kehitysvammapalveluiden laatua ja toimintaa.
Tutkinnon suorittaja osaa arvioida havainnointi-, arviointi- ja kirjaamistaitojaan sekä kehittää ammattitaitoaan.	<p>Oman osaamisen arviointi ja kehittäminen</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • arvioi perustellen havainnointi-, arviointi- ja kirjaamistaitojaan • arvioi yhteistyötaitojaan havainnointiin, arviointiin ja kirjaamiseen liittyvissä tehtävissä • tuo rakentavasti ja perustellusti esiin omaa asiantuntijuuttaan ja kehittäviä näkökulmia • ottaa palautetta vastaan ja hyödyntää sitä ammatillisessa kehittämisessään.
Tutkinnon suorittaja tuntee sisäisen yrittäjyyden periaatteet.	<p>Sisäisen yrittäjyyden tunteminen</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • arvostaa omaa työtään • toimii oma-aloitteisesti • hakee ja vastaanottaa rohkeasti ohjausta.

c) Ammattitaidon osoittamistavat

Hyvinvoinnin, elämänhallinnan ja toimintakyvyn havainnointi ja arviointi -tutkinnon osan ammattitaito osoitetaan ja arvioidaan näyttötutkinnon järjestämissopimuksen mukaisesti, näyttötutkinnon järjestämissuunnitelmassa tarkoin esitetyin ja tutkintotoimikunnan hyväksymin tavoin.

Tutkinnon osan ammattitaito osoitetaan ja arvioidaan todellisissa työympäristöissä asiakastyö-, suunnittelu- ja ohjaustilanteissa. Ammattitaidon osoittamisessa on keskeistä, että tutkinnon suorittajan työskentelyssä tulevat esille tieto ja käytännön osaaminen kehitysvammaisen henkilön itsenäisen suoriutumisen ja toimintakyvyn havainnoinnista ja arvioinnista sekä näiden tietojen dokumentoinnista ja kirjaamisesta. Arvioinnissa kiinnitetään erityistä huomiota siihen, että tutkinnon suorittajan työskentelyssä lähtökohtana ovat kehitysvammaisen henkilön omat tarpeet, toiveet, valinnat ja toimintakyky. Lisäksi

arvioinnissa kiinnitetään huomiota tutkinnon suorittajan yhteistyötaitoihin kehitysvammaisen henkilön perheen /läheisten ja moniammatillisen työryhmän kanssa.

Ammattitaidon osoittamista voidaan täydentää tutkinnon järjestäjän näyttötutkintojen järjestämissuunnitelmissa esittämin ja tutkintotoimikunnan hyväksymin dokumentein. Olennainen osa ammattitaidon osoittamista on tutkinnon suorittajan tekemä suullinen ja kirjallinen itsearviointi.

Arviointi toteutetaan kolmikantaisesti työelämän ja opetusalan edustajien yhteistyönä. Arvioijien kelpoisuuden määrittelee, perustelee ja tiedottaa tutkintotoimikunta ja niiden osalta noudatetaan tarkoin näyttötutkinnon järjestämissopimusta.

Arvioidut suoritukset on kirjattava ja palaute annettava tutkinnon suorittajalle arvioinnin jälkeen.

3.3 Yksilöllinen tuki ja hoito

a) Ammattitaitovaatimukset	b) Arvioinnin kohteet ja kriteerit
Tutkinnon suorittaja tuntee oppimisen keskeisiä piirteitä ja osaa soveltaa tietoa ihmisen oppimisesta.	<p>Oppimisen ja oppimistoiminnan tunteminen ja tiedon soveltaminen</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tuntee oppimiseen liittyviä tekijöitä eri ikävaiheissa • tietää oppimiseen vaikuttavia yksilöllisiä ja ympäristöllisiä tekijöitä (aika, paikka, tilanne) • tietää erilaisia oppimisstrategioita ja -tapoja. <p>Kehitysvammaisen ihmisen oppiminen</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tunnistaa kehitysvammaiselle henkilölle ominaiset oppimistavat ja vahvistaa niitä • huomioi yksilöllisesti esim. muistin, tarkkaavaisuuden, aistien, havaintojen tekemisen, hahmotuksen ja lisävammojen vaikutusta oppimiseen • tietää sensomotorisen kehityksen merkityksen kehitysvammaisten ihmisten oppimisessa • perustelee tuen ja hoidon ratkaisunsa oppimisen näkökulmasta.

<p>Tutkinnon suorittaja osaa käyttää yksilöllistä ohjausta ja tarkoituksenmukaista kommunikaatiomenetelmää kehitysvammaisen henkilön päivittäisten toimintojen tukemisessa.</p>	<p>Kehitysvammaisen henkilön yksilöllinen ohjaus päivittäisissä toiminnoissa, itsenäisessä suoriutumisessa ja terveyden edistämisessä</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tunnistaa ohjaustarpeita ja asettaa ohjaukselle tavoitteita • luo myönteisen ilmapiirin ja kontaktin ohjattavaan ennen ohjaustoimintaa • käyttää kehitysvammaisen henkilön suunnitelman mukaista kommunikaatiomenetelmää • varmistaa, että oma ohjaus on ymmärretty • huomioi ohjaustilanteessa kehitysvammaisen henkilön todellisen iän, yksilölliset tarpeet ja oppimisvalmiudet • ottaa huomioon fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön ohjaustilanteessa • ottaa huomioon terveyden edistämiseen liittyvät näkökohdat • käyttää ohjauksessa tilanteeseen sopivia menetelmiä • huomioi motivaation ja toimii innostavasti • kunnioittaa kehitysvammaisen henkilön itsemääräämisoikeutta • käyttää ryhmäohjausta.
<p>Tutkinnon suorittaja osaa välittää ja antaa sosiaalista tukea päivittäisen toiminnan ja itsenäisen suoriutumisen tarpeissa.</p>	<p>Sosiaalisen tuen välittäminen ja antaminen</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • välittää sosiaalista tukea eri tavoin: emotionaalista tukea tunteiden ja kokemusten jakamiseen, konkreettista apua arjen sujumisen edistämiseksi ja tiedollista tukea esimerkiksi päätöksenteon tueksi • havainnoi sosiaalisen tuen tarvetta ja sen muutoksia • välittää ja antaa sosiaalista tukea

	<p>kehitysvammaista henkilöä kunnioittaen</p> <ul style="list-style-type: none"> – päivittäisen toiminnan perustaidoissa ja -tilanteissa – kotitaloudessa ja asumisessa sekä työtoiminnassa – päivittäisissä raha-asioissa, taloudellisten etuuksien hakemisessa ja vapaa-ajan toiminnassa <ul style="list-style-type: none"> • tukee aikuisuuteen kasvamisessa (kuten vastuullisuus, sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyvät kysymykset) • välittää ja antaa tukea ikääntymiseen liittyvissä muutoksissa • huomioi kehitysvammaisen henkilön kehitysvaiheen • on tietoinen lisävammoista ja ottaa ne huomioon tuen välittämisessä ja antamisessa • huomioi tukemiseen liittyvän yksityisyyden ja intymiteettisuojaajan • arvioi tuen tarvetta ryhmätilanteissa.
<p>Tutkinnon suorittaja hallitsee vaikeimmin kehitysvammaisten henkilöiden perushoidon ja osaa huolehtia heidän perustarpeistaan.</p>	<p>Päivittäisen perushoidon toteuttaminen</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tukee suunnitelmallisesti vaikeimmin kehitysvammaista henkilöä <ul style="list-style-type: none"> – syömisessä, juomisessa ja nielemisessä huomioiden niihin liittyvät vaikeudet – levossa ja nukkumisessa – peseytymisessä, puhtaudessa ja hygienian hoidossa – WC-toiminnoissa – pukeutumisessa, riisuuntumisessa ja vaatetuksessa – liikkumisessa • tekee havaintoja asiakkaan/potilaan terveydentilasta ja toimii tilanteen edellyttämällä tavalla.

**Tutkinnon suorittaja huolehtii
vaikeimmin kehitysvammaisen
henkilön perustarpeiden
toteutumisesta ja terveyden
edistämisestä**

Tutkinnon suorittaja

- tarkkailee ja seuraa nestetasapainoa
- huolehtii ravinnonsaannista ja sopivasta ruokavaliosta
- tarkkailee hengitystä ja auttaa hapensaannissa
- tarkkailee verenkiertoa ja tunnistaa yleisimpiä verenkiertoelimistön häiriöitä
- tekee havaintoja erittämisestä
- tarkkailee kehon lämpötilaa ja seuraa sen muutoksia
- havainnoi ihon hyvinvointia
- tekee havaintoja jalka- ja intiimihygieniasta
- tarkkailee suun, hampaiden ja suun limakalvojen kuntoa
- tarkkailee kivun ilmaisuja ja syitä
- huomioi painonhallintaa
- tarkkailee ja tunnistaa nukkumiseen vaikuttavia tekijöitä
- huolehtii riittävästä ulkoilusta ja liikunnasta
- huolehtii perustarpeiden tyydyttämisestä ja käyttää erilaisia hoito- ja auttamismenetelmiä perushoidon toteuttamisessa
- tuntee multisensorisen työn keinoja virikkeellisen ajan järjestämiseen
- dokumentoi ja kirjaa havaintonsa ymmärrettävästi sekä raportoi havaintonsa suullisesti ja kirjallisesti
- konsultoi tarvittaessa muita ammattihenkilöitä perustarpeiden huolehtimisessa ja terveyden edistämisessä.

	<p>Perushoittoon liittyvien hoitotoimenpiteiden hallinta</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • hallitsee perushoidon hoitotoimenpiteet <ul style="list-style-type: none"> – erilaiset mittaukset; pituus, paino, verenpaine ja pulssi – näytteenotot; verensokeri-, virtsa- ja yskösnäytteen otto – inkontinenssin hoito – katetrointi – letkuruokinta – ravitsemusavanne, PEG-nappi – liman imeminen suusta ja trakeasta – happihoito – suun hoito – ihonhoito – asentohoito • dokumentoi ja kirjaa perushoidosta ja hoitotoimenpiteistä kirjallisesti ja suullisesti • toimii huolellisesti huomioiden turvallisuusnäkökohdat • huolehtii perushoitotaitojensa ylläpidosta. <p>Eettinen ja esteettinen toiminta perushoidossa ja perustarpeissa huolehtimisessa</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • kunnioittaa yksityisyyttä ja intimitteettiä ja toimii empaattisesti • huomioi toiminnassaan läheiset ja perheen • noudattaa vaitiolovelvollisuutta ja toimii luottamuksellisesti • ottaa huomioon työssään esteettiset näkökohdat.
<p>Tutkinnon suorittaja tuntee yleisimmät sairaudet ja osaa havainnoida niiden oireita kehitysvammaisella ihmisillä.</p>	<p>Perustiedot kehitysvammaisilla ihmisillä esiintyvistä yleisimmistä sairauksista ja niiden havainnoinnista</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tunnistaa pitkäaikaissairauksien

- oireita ja havainnoi oireissa tapahtuvia muutoksia (esim. anemia, diabetes, allergiat, astma)
- tuntee infektiosairauksia ja niiden varotoimet sekä toimii varotoimien ohjeiden mukaisesti
  - tuntee ruuansulatuskanavan sairaudet ja toimintahäiriöt
  - ottaa huomioon hammassairaudet ja osaa ohjata hammashoittoon
  - raportoi ja kirjaa havaintonsa sairauksien oireista/oireiden muutoksista työyhteisössä sovitulla tavalla.

Äkillisesti sairastuneen kehitysvammaisen henkilön hoitaminen

Tutkinnon suorittaja

- havainnoi ja tunnistaa kehitysvammaisen henkilön sairauden oireita
- ilmoittaa asianmukaisesti oireista ja konsultoi tarvittaessa asiantuntijaa
- tietää kehitysvammaisen ihmisen somaattisten sairauksien oireiden monimuotoisuudesta ja tunnistamisen erityispiirteistä
- selvittää, miten ko. potilaan kanssa kommunikoidaan
- kertoo selkeästi potilaalle toimenpiteet
- selvittää ko. potilaan suhtautumisen hoitotilanteeseen
- valmistaa asiakkaan tutkimuksiin, hoitotoimenpiteisiin ja jälkihoitoon ja avustaa niissä
- tukee perheen ja läheisten voimavaroja.

Perustiedot epilepsiasta sen hoidosta ja vaikutuksesta päivittäiseen elämään

Tutkinnon suorittaja

- omaa perustiedot epilepsiasta
- tunnistaa erityyppisten kohtausten oireet

	<ul style="list-style-type: none"> • tuntee lääkehoidon yleiset periaatteet epilepsian hoidossa • osaa antaa ensiapua epilepsiakohtauksessa. <p>Perustiedot psyykkisistä sairauksista Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tietää yleisimmät kehitysvammaisilla esiintyvät psyykkiset sairaudet • tuntee psyykkisten oireiden kuvaamisessa tarvittavat peruskäsitteet • tietää psykiatrisen lääkehoidon yleiset periaatteet • seuraa potilaan psyykkistä hyvinvointia ja lääkevaikutuksia • tuntee mielenterveystyön ja palvelujärjestelmän pääpiirteet.
<p>Tutkinnon suorittajalla on perustiedot autismin kirjoon kuuluvista häiriöistä ja hän osaa soveltaa tietoa toiminnassaan.</p>	<p>Perustiedot autismin kirjoon kuuluvista häiriöistä Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tietää autismin kirjoon kuuluvien häiriöiden keskeiset piirteet, erilaiset oppimisen vaikeudet ja aistien toiminnan häiriöt sekä tuntee niiden vaikutuksia autismin kirjoon kuuluvien henkilöiden päivittäiseen elämään • tekee havaintoja autistisen tai autismin kirjoon kuuluvan henkilön terveydentilasta ja toimintakyvystä huomioiden autismin kirjon keskeiset piirteet ja toimii tilanteen vaatimalla tavalla • tietää kasvatuksellisen kuntoutuksen periaatteet sekä suunnitelmallisuuden ja strukturoinnin merkityksen.

<p>Tutkinnon suorittaja osaa ottaa huomioon yksilölliset motoriset taidot ja aistien toiminnan.</p>	<p>Motoristen taitojen ja aistivammojen yksilöllinen huomioon ottaminen ohjauksessa, tukemisessa ja perushoidossa</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • ottaa huomioon motorisen kehitystason ja fyysiset mahdollisuudet • ottaa huomioon karkea- ja hienomotoriset taidot • toimii asiantuntijoiden laatimien ohjeiden mukaan arjen tilanteissa • käyttää henkilön tarvitsemia apuvälineitä asianmukaisesti. <p>Aistivammojen yksilöllinen huomioon ottaminen ohjauksessa, tukemisessa ja perushoidossa</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • käyttää kuulovammaisen, aistimonivammaisen ja näkövammaisen ihmisen opastuksen menetelmiä ja keinoja • toimii asiantuntijoiden laatimien ohjeiden mukaan arjen tilanteissa • käyttää henkilön tarvitsemia apuvälineitä asianmukaisesti.
<p>Tutkinnon suorittaja osaa ohjata ja tukea liikuntavammaista henkilöä.</p>	<p>Liikuntavammaisen henkilön ohjaus ja tukeminen arjen tilanteissa</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • omaa perustiedot liikuntavammaisuudesta ja CP-oireyhtymästä • järjestää ympäristön liikunnalle esteettömäksi • on tutustunut liikunnan apuvälineisiin ja käyttää tarvittavia apuvälineitä asianmukaisesti • havainnoi ja ottaa huomioon tuettavan henkilön tunteita, tarpeita ja toivomuksia • noudattaa terapioissa annettuja yksilöllisiä ohjeita arjen tilanteissa • tukee optimaaliseen omatoimisuuteen ja itsenäisyyteen.

Tutkinnon suorittaja osaa huolehtia omasta ja kehitysvammaisen henkilön turvallisuudesta (ensiapu, lääkehoito, aseptiikka, elintarvikehygienia, ergonomia).

Ensiavun osaaminen

- osaa antaa ensiavun SPR I-tasolla.

Lääkehoidon perusteiden hallitseminen

Tutkinnon suorittaja

- tuntee lääkehoitoa koskevan säädösten ja lupakäytännöt sekä noudattaa niitä (Turvallinen lääkehoito-opas, STM 2005)
- tuntee yleisimmät kehitysvamma-alalla käytettävät lääkkeet ja niiden vaikutukset
- käsittelee ja annostelee lääkkeet oikein
- osaa luonnollista tietä annettavan lääkehoidon sekä ihon alle annettavan injektion pistostekniikan (annostelu, aseptiikka)
- ottaa huomioon lääkkeiden antoon liittyvät erityiskysymykset (esim. nielemisvaikeudet)
- tarkkailee lääkkeiden käyttöä ja tunnistaa haitta- ja sivuvaikutukset sekä tiedottaa havaintonsa työryhmän jäsenille
- tuntee sairauden seurannan periaatteet lääkehoidon kannalta.

Aseptiikan periaatteiden soveltaminen erilaisissa toimintaympäristöissä

Tutkinnon suorittaja

- tietää tartuntamuotoja
- toteuttaa hyvää henkilöhygieniaa ja käsihygieniaa ja osaa estää tartuntoja
- huolehtii aseptisesta ympäristöstä
- käyttää tarvittaessa suojaimia ja osaa suojautua tartunnoilta.

Elintarvikehygieeninen osaaminen

Tutkinnon suorittaja

- toimii elintarvikehygieniasta annettujen ohjeiden mukaisesti.

	<p>Ergonomian hallitseminen Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • käyttää oikeita siirtotekniikoita • ymmärtää ergonomisesti hyvin toimivan työympäristön merkityksen oman työkyvyn ja työhyvinvoinnin kannalta.
<p>Tutkinnon suorittaja osaa toimia kestävän kehityksen mukaisesti.</p>	<p>Kestävän kehityksen mukainen toiminta Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tietää kestävän kehityksen periaatteet ja on motivoitunut toimimaan niiden mukaisesti • tuntee ympäristömyönteiset työ- ja toimintatavat ja toimii niiden mukaan • tunnistaa tavanomaiset ongelma- jätteet ja hallitsee niiden käsittelyn • ymmärtää kestävän kehityksen sosiaalisia, taloudellisia ja kulttuurisia ulottuvuuksia ja toimii niiden mukaan.
<p>Tutkinnon suorittaja ymmärtää oman tehtävänsä osana laajempaa kokonaisuutta.</p>	<p>Oman työn merkityksen ja aseman ymmärtäminen Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • hahmottaa oman tehtävänsä osana laajempaa palvelukokonaisuutta • kykenee yhteistyöhön erilaisten ja eri tavoin toimivien ihmisten kanssa • ymmärtää toimivan työyhteisön ja työilmapiirin vaikutuksen laadukkaan auttamistyön toteuttamisessa.
<p>Tutkinnon suorittaja osaa arvioida omaa toimintaansa kehitysvammaisen henkilön ohjauksessa, tukemisessa ja hoitotyössä.</p>	<p>Oman työn arvioiminen ja kehittäminen Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • arvioi realistisesti omia vahvuuksiaan ja ammatillisen kehittymisen haasteitaan kehitysvammaisen henkilön ohjauksessa, tukemisessa ja hoidossa

	<ul style="list-style-type: none"> • ymmärtää kehittämistyön jatkuvuuden ja prosessin-omaisuuden • on motivoitunut kehittämään omaa toimintaansa työyhteisön jäsenenä • ymmärtää motivoinnin merkityksen • ottaa palautetta vastaan ja on avoin uusien asioiden oppimiseen • tuo rakentavasti ja perustellusti esiin omaa asiantuntijuuttaan ja kehittäviä näkökulmia.
--	---

c) Ammattitaidon osoittamistavat

Yksilöllinen tuki ja hoito - tutkinnon osan ammattitaito osoitetaan ja arvioidaan näyttötutkinnon järjestämissopimuksen mukaisesti, näyttötutkinnon järjestämissuunnitelmassa tarkoin esitetyin ja tutkintotoimikunnan hyväksymin tavoin.

Tutkinnon suorittajan ammattitaito osoitetaan ja arvioidaan todellisissa työympäristöissä asiakastyö-, suunnittelu- ja ohjaustilanteissa. Ammattitaidon osoittamisessa on keskeistä, että tutkinnon suorittaja osaa antaa ja välittää sosiaalista tukea, osaa perushoidon ja ottaa huomioon terveyden edistämiseen liittyvät näkökohdat. Tutkinnon suorittaja osoittaa, että hän osaa edellä mainituissa työkokonaisuuksissa perustella toimintansa ammattieettisesti, huomioida esteettiset näkökohdat ja että toiminnan lähtökohtana on kehitysvammaisen henkilön oppiminen.

Tutkinnon suorittaja toteuttaa suunnitelmallisen ryhmän tai yksilön ohjaustilanteen. Ohjaustilanne edellyttää etukäteissuunnittelua, jossa hän tuo esille ohjaustilanteen perustelut, tavoitteen, menetelmät ja osallistuneiden osallisuuden sekä palautteen ohjaustilanteesta.

Ammattitaidon osoittamista voidaan täydentää tutkinnon järjestäjän näyttötutkintojen järjestämssuunnitelmissa esittämin ja tutkintotoimikunnan hyväksymin dokumentein. Olennainen osa ammattitaidon osoittamista on tutkinnonsuorittajan tekemä suullinen ja kirjallinen itsearviointi.

Arviointi toteutetaan kolmikantaisesti työelämän ja opetusalan edustajien yhteistyönä. Arvioijien kelpoisuuden määrittelee, perustelee ja tiedottaa tutkintotoimikunta ja niiden osalta noudatetaan tarkoin näyttötutkinnon järjestämssopimusta.

Arvioidut suoritukset on kirjattava ja palaute annettava tutkinnon suorittajalle arvioinnin jälkeen.

B. VALINNAISET TUTKINNON OSAT

3.4 Tasa-arvoinen vuorovaikutus ja kommunikointi

a) Ammattitaitovaatimukset	b) Arvioinnin kohteet ja kriteerit
<p>Tutkinnon suorittaja tietää ihmisen kasvu- ja kehitysvaiheet ja tunnistaa nämä vaiheet kehitysvammaisella henkilöllä.</p>	<p>Keskeisten kehitysvaiheiden ja -haasteiden tunteminen ikävaiheittain Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tietää ihmisen fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen ja kielellisen kehityksen • tunnistaa kehitysvamman vaikutuksia kasvun ja kehityksen eri vaiheissa.
<p>Tutkinnon suorittaja tuntee puheen ja kielenkehityksen erityisvaikeuksia.</p>	<p>Puheen kehityksen erityisvaikeuksien tunteminen Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • huomioi kehitysvammaisen henkilön kielen kehityksen vaiheen (tuottaminen, vastaanottaminen, ymmärtäminen) auttamistyössään • tunnistaa puheen kehityksen viivästymisen • tunnistaa puheen kehityksen poikkeavuuksia (änkytys, puheään ja puheen kypsymättömyys) • tietää dysfasian eri muotoja. <p>Kommunikointihäiriöitä aiheuttavien vammojen ja sairauksien tunteminen Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tietää kehitysvammaan liittyviä vammoja ja sairauksia ja niihin mahdollisesti liittyviä kommunikointihäiriöitä.
<p>Tutkinnon suorittaja tunnistaa erilaisia vuorovaikutusympäristöjä ja ymmärtää esteettömän tiedonsaannin merkityksen.</p>	<p>Erilaisten elinympäristöjen tunnistaminen vuorovaikutuksen ja kommunikoinnin näkökulmasta Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tunnistaa erilaisia kommunikointitarpeita ja -vaatimuksia kehitysvammaisen

	<p>henkilön elinympäristöissä</p> <ul style="list-style-type: none"> – perhe ja sukulaiset – ystävät ja vapaa-aika – päiväkotit – koulu, oppilaitokset – erimuotoiset asumispalvelut – työ- ja päivätoiminta – viranomaisyhteistyö <ul style="list-style-type: none"> • ymmärtää vuorovaikutuksen ja kommunikoinnin merkityksen kehitysvammaisen henkilön <ul style="list-style-type: none"> – kokonaiskehityksessä – perheeseen ja yhteisöön liittymisessä sekä syrjäytymisen ehkäisemisessä – yhdenvertaisessa oikeudessa ajatusten ja tietojen välittämiseen ja vastaanottamiseen – oikeudessa esteettömään ympäristöön tiedon saannissa.
<p>Tutkinnon suorittaja kykenee toimivaan kielelliseen ja ei-kielelliseen vuorovaikutukseen arjen tilanteissa.</p>	<p>Kielellisen ja ei-kielellisen vuorovaikutuksen toimivuuden varmistaminen</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tietää ensivaikutelman merkityksen kohtaamisessa • ottaa huomioon vuorovaikutus- ja kommunikointitilanteissa vaikuttavia tunnetiloja • käyttää vuorovaikutustilanteissa selkeää puhetta • tunnistaa vuorovaikutustilanteissa olemuskielen ja muun ei-kielellisen viestinnän (esim. ilmeet, eleet, liikkeet, asennot, etäisyydet, ääntelyt).
<p>Tutkinnon suorittaja osaa käyttää monipuolisia keinoja tasa-arvoisen vuorovaikutuksen mahdollistamiseksi.</p>	<p>Tasa-arvoisen kommunikoinnin ja ilmaisun mahdollistaminen vuorovaikutuksessa</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • ymmärtää tasa-arvoisen vuorovaikutuksen merkityksen • toimii sekä aloitteentekijänä että

	<p>vastaanottajan roolissa vuorovaikutustilanteissa</p> <ul style="list-style-type: none"> • tekee havainnot kommunikointikyvyn ja -ympäristön toimivuudesta • toimii empaattisesti ja kiireettömästi vuorovaikutustilanteissa • mukauttaa ilmaisunsa kumppanin kommunikointitarpeita vastaavaksi • käyttää monipuolisia keinoja viestinnän ja ilmaisun kannustamiseen • ymmärtää ilmaisun ja vuorovaikutuksen tulkintaan liittyvät riskit • rohkaisee arvostavasti kehitysvammaisen henkilön perhettä ja läheisiä kommunikoinnissa, viestinnässä ja ilmaisussa • tukee kielen oppimisprosessia yhdessä muun työryhmän kanssa. <p>Kommunikointi monikulttuurisissa tilanteissa</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • kunnioittaa eri kulttuurien viestintätapoja sekä huomioi kulttuuriset tekijät toiminnassaan • käyttää tarvittaessa kulttuuritulkin apua.
<p>Tutkinnon suorittaja tuntee ja osaa käyttää puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiomenetelmiä ja selkokieltä.</p>	<p>Kommunikaatiomenetelmien tunteminen ja käyttö</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tietää seuraavat puhetta tukevat ja/ tai korvaavat kommunikaatiomenetelmät (AAC) ja käyttää joitakin niistä työssään <ul style="list-style-type: none"> – manuaaliset merkit <ul style="list-style-type: none"> - eleet, ilmeet, kehon kieli - viittomakommunikaatio (tukiviittomat, viitottu kieli, viittomakieli) – graafiset symbolit/merkit <ul style="list-style-type: none"> - kuvat ja graafiset merkit (pcs-kuvat, pictogrammit)

	<ul style="list-style-type: none"> - Bliss-kieli - kosketeltavat ja tunnusteltavat merkit - esineet, kosketeltavat merkit - tekniset apuvälineet - kommunikointilaitteet, tietokone <ul style="list-style-type: none"> • tietää, mihin otetaan yhteyttä teknisten apuvälineiden huollossa ja lisätiedon hankkimisessa • käyttää kommunikoinnin apuvälineitä turvallisesti • tukee kommunikaatiopassin käytössä • ohjaa tulkkipalveluiden hakemisessa ja käyttämisessä. <p>Selkokielen käyttö Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • ymmärtää selkokielen lainalaisuudet • puhuu selkeästi • käyttää tarvittaessa selkokieltä.
<p>Tutkinnon suorittaja osaa edistää vaikeimmin kehitysvammaisten henkilöiden vuorovaikutusta ja kommunikointia.</p>	<p>Vaikeimmin kehitysvammaisten henkilöiden vuorovaikutuksen tukeminen Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • ymmärtää tasa-arvoisen vuorovaikutuksen merkityksen • havaitsee ja tarkistaa pienetkin vuorovaikutusaloitteet • tukee yksilöllisesti vuorovaikutusaloitteita • on läsnä vuorovaikutustilanteissa • varaa aikaa vuorovaikutustilanteisiin • käyttää erilaisia keinoja (esim. jäljittelyä), materiaalia ja rutiineja, joilla voi tukea viestinnän molemminpuolista ymmärtämistä • ottaa huomioon kehitysvammaisen henkilön iän vuorovaikutustilanteissa • tukee ilmaisua, silloin kun kehitysvammaisen henkilö ei saa itseään ymmärretyksi omalla ilmaiskielellään

	<ul style="list-style-type: none"> • käyttää vuorovaikutuksen tukena kosketusta, katsekontaktia, hymyä ja kehitysvammaisen henkilön omaa kehoa.
<p>Tutkinnon suorittaja osaa soveltaa tietoa aistien merkityksestä vaikeimmin kehitysvammaisen henkilöiden vuorovaikutuksen tukemisessa.</p>	<p>Aistien merkityksen ymmärtäminen vuorovaikutuksen tukemisessa Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • ymmärtää eri aistien merkityksen vuorovaikutuksessa • tietää seuraavien aistien merkityksen ja mahdollisuudet vuorovaikutuksessa <ul style="list-style-type: none"> – iho, tunto – kuulo – näkö – asento, liike, tasapaino – haju ja maku • hyödyntää eri aistikanavien mahdollisuuksia aistimusten tuottamiseen • tietää sensorisen integraation häiriön perustiedot pääpiirteissään • tuntee joitakin sensorisen integraation harjoitteita sekä multisensorisia harjoituksia • vaikuttaa ympäristöön aistitoimintojen vahvistamiseksi • käyttää keinoja, joilla tukee aistitoimintoja. <p>Vuorovaikutus ja kommunikointi kuulovammaisen henkilön kanssa Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tietää eriateisen kuulovammaisuuden rajoitteet ympäristössä toimimiselle ja itsenäiselle selviytymiselle • käyttää tarkoituksenmukaisia kommunikaatiomenetelmiä huonokuuloisen ja kuuroutuneen henkilön kanssa toimiessaan • järjestää ympäristön sellaiseksi, joka edistää kuulovammaisen henkilön omatoimisuutta ja itsenäisyyttä.

	<p>Vuorovaikutus ja kommunikointi näkövammaisen henkilön kanssa</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tietää eriaistisen näkövammaisuuden aiheuttamat rajoitteet ympäristössä toimimiselle ja itsenäiselle selviytymiselle • käyttää tarkoituksenmukaisia kommunikaatiomenetelmiä näkövammaisen henkilön kanssa toimiessaan • järjestää ympäristön näkövammaisen henkilön omatoimisuutta ja itsenäisyyttä edistäväksi. <p>Vuorovaikutus ja kommunikointi kuurosokean ja aistimonivammaisen henkilön kanssa</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tietää kuurosokeuden ja aistimonivammaisuuden aiheuttamat rajoitteet vuorovaikutukselle • tuntee joitakin kuurosokeiden ja aistimonivammaisten henkilöiden kommunikointitapoja • ymmärtää vuorovaikutuskumppanuuden tärkeyden.
<p>Tutkinnon suorittaja osaa työyhteisön jäsenenä luoda toimivia kommunikaatioympäristöjä.</p>	<p>Toimivan kommunikaatioympäristön tukeminen</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tekee havaintoja puhetta tukevan ja/ tai korvaavan kommunikaatiomenetelmän tarpeista ja tuo ne työyhteisölle tiedoksi • edistää sellaisen kommunikaatioympäristön luomista, joka vahvistaa onnistumisen kokemuksiin vuorovaikutuksessa • hakee tietoa ja ohjausta kommunikointiympäristön suunnittelussa ja kehittämisessä.

<p>Tutkinnon suorittaja osaa tukea kehitysvammaista henkilöä kommunikoinnin kuntoutuksessa.</p>	<p>Kommunikoinnin kuntoutuksen tukeminen Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tietää kommunikoinnin kuntoutukseen ohjautumisen ja hakeutumisen • tuntee kommunikoinnin kuntoutuksen tavoitteet ja sisällön pääpiirteissään • tuntee joitakin kuntoutuksellisia tietokoneohjelmia • tukee suunnitelmallisesti kommunikoinnin kuntoutusta työryhmän jäsenenä.
<p>Tutkinnon suorittajan osaa käyttää tietoverkkoja ja opastaa kehitysvammaisia henkilöitä ja heidän läheisiään niiden käytössä.</p>	<p>Tietoverkkojen käyttäminen Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • osaa käyttää tieto- ja viestintä-tekniikkaa • käyttää Internetiä ja www-selaimia tiedonhaussa • opastaa kehitysvammaisia henkilöitä ja heidän läheisiään tietotekniikkaperusteisten palveluiden käytössä • on tietoinen esteettömistä verkkosivuista. <p>Tiedonhankinta Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • käyttää kommunikaatiota esitteleviä www-sivustoja • etsii tarvittavaa tietoa ja hallitsee julkisten palvelujen tiedonhaun menetelmät • arvioi tiedon lähteen luotettavuutta.
<p>Tutkinnon suorittaja osaa arvioida vuorovaikutus- ja kommunikaatio-osaamistaan ja kehittää ammattitaitoaan.</p>	<p>Oman työn arviointi ja kehittäminen Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • havainnoi ja arvioi perustellen vuorovaikutus- ja kommunikaatio-osaamistaan • arvioi perustellen omaa toimintaansa ja käyttää tukena vertaisarviointia

	<ul style="list-style-type: none"> • tuo rakentavasti ja perustellusti esiin omaa asiantuntijuuttaan ja kehittäviä näkökulmia • ottaa palautetta vastaan ja hyödyntää sitä ammatillisessa kehittämisessään.
--	---

c) Ammattitaidon osoittamistavat

Tasa-arvoinen vuorovaikutus ja kommunikointi -tutkinnon osan ammattitaito osoitetaan ja arvioidaan näyttötutkinnon järjestämissopimuksen mukaisesti, näyttötutkinnon järjestämissuunnitelmassa tarkoin esitetyin ja tutkintotoimikunnan hyväksymin tavoin.

Tutkinnon suorittajan ammattitaito osoitetaan ja arvioidaan todellisissa työympäristöissä asiakastyö-, suunnittelu- ja ohjaustilanteissa. Ammattitaidon osoittamisessa on keskeistä, että tutkinnon suorittajan työskentelyssä tulee esille tieto ja käytännön osaaminen tasa-arvoisista vuorovaikutus- ja kommunikointitaidoista kehitysvammaisten henkilöiden ja heidän läheistensä kanssa.

Tutkinnon suorittaja perehtyy näyttöympäristöönsä kommunikaatioympäristönä ja selvittää suullisesti työyhteisölle näyttöympäristön puhetta tukevat ja/tai korvaavat kommunikaatiomenetelmät, kommunikoinnin apuvälineet sekä niiden suunnitelmallisen käytön ja mahdollisuudet.

Ammattitaidon osoittamista voidaan täydentää tutkinnon järjestäjän näyttötutkintojen järjestämissuunnitelmissa esittämien ja tutkintotoimikunnan hyväksymin dokumentein. Olennainen osa ammattitaidon osoittamista on tutkinnonsuorittajan tekemä suullinen ja kirjallinen itsearviointi.

Arviointi toteutetaan kolmikantaisesti työelämän ja opetusalan edustajien yhteistyönä. Arvioijien kelpoisuuden määrittelee, perustelee ja tiedottaa tutkintotoimikunta ja niiden osalta noudatetaan tarkoin näyttötutkinnon järjestämissopimusta.

Arvioidut suoritukset on kirjattava ja palaute annettava tutkinnon suorittajalle arvioinnin jälkeen.

3.5 Arkielämän taitojen edistäminen ja oppimisen tukeminen

a) Ammattitaitovaatimukset	b) Arvioinnin kohteet ja kriteerit
Tutkinnon suorittaja osaa toimia oppimisen ohjaamisen eettisen perustan mukaan.	<p>Eettinen toiminta oppimisen ohjaamisessa ja taitojen opettamisessa</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • huomioi jokaisen yksilönä • ottaa huomioon oppimisen yksilölliset erot • tuo esille oppimisen ilon merkityksen • tukee oikeutta mahdollisimman

	<p>itsenäiseen elämään ja oman elämän hallintaan</p> <ul style="list-style-type: none"> • tukee inklusiota.
<p>Tutkinnon suorittaja tuntee oppimisen keskeisiä piirteitä ja soveltaa tietoa ihmisen oppimisesta.</p>	<p>Oppimista ja oppimistoimintaa koskevan tiedon soveltaminen</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tunnistaa erilaisia tapoja oppia • ottaa huomioon erilaiset oppimistavat ja niiden vaikutukset sekä omaan että oppijan toimintaan • tuntee oppimiseen liittyvät tekijät eri ikävaiheissa • tietää oppimiseen vaikuttavia yksilöllisiä ja ympäristöllisiä tekijöitä (aika, paikka, tilanne) • tietää erilaisia oppimisstrategioita ja -tapoja.
<p>Tutkinnon suorittaja arvostaa kehitysvammaista henkilöä yksilöllisenä oppijana.</p>	<p>Oppijan arvostaminen</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • motivoi ja innostaa arkielämän taitojen oppimiseen • tukee onnistumisen kokemuksia • luottaa kehitysvammaisen henkilön oppimiskykyyn • liittää opittavat asiat lähelle kehitysvammaisen henkilön omaa elämää ja kokemusmaailmaa.
<p>Tutkinnon suorittaja tuntee tiedon käsitteen ja osaa ottaa huomioon kehitysvammaisen henkilön tavan käsitellä ja omaksua tietoa.</p>	<p>Tiedon merkitys ja tiedonkäsittelytapojen huomioiminen</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tuntee tiedon käsitteen ja tietoisien toiminnan edellytykset • ottaa huomioon kehitysvammaisen henkilön tavan omaksua ja käyttää tietoa.
<p>Tutkinnon suorittaja osaa edistää oppimista ottaen huomioon oppimisympäristön ja kehitysvammaisen henkilön oppimisen erityispiirteet.</p>	<p>Oppimisen erityispiirteisiin ja oppimisympäristöön perehtyminen ja oppimisen edistäminen</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • hyödyntää arkipäivän tilanteita ja tiloja oppimisympäristöinä

- ohjaa oppimista ja ottaa huomioon kehitysvammaisen henkilön oppimiseen liittyviä erityispiirteitä
  - lyhytkestoinen muisti
  - tarkkaavaisuus, keskittymis- ja havaintokyky
  - tiedon prosessointi kuten mieleen painaminen, kertaaminen ja metamuisti
  - aistitoiminnot
- käyttää joustavasti ja luovasti monipuolisia keinoja taitojen oppimisen edistämiseksi ja vahvistamiseksi mm.
  - korostaa elämänläheisiä oppimistilanteita
  - antaa aikaa ja kerta opittavia asioita
  - korostaa ydinkohtia
  - ohjaa ajattelun tarkkailuun
  - tukee itsenäistä ongelmanratkaisua
  - antaa välitöntä palautetta
  - kuuntelee ja ottaa huomioon toiveet ja mielipiteet sekä tarpeet ja tunteet
  - antaa vastuuta
  - tukee kehitysvammaisen henkilön omien havaintojen tekemistä omasta edistymisestään
  - puhuu selkeästi ja käyttää selkokielistä materiaalia oppimisen ohjaamisessa
  - osaa käyttää ehdollistamista ja mallioppimista
  - havainnoi aistien yli- ja alireagoiteja
- antaa tilaa itseohjautuvuudelle ja sen kehittymiselle
- hyödyntää ryhmän tarjoamia mahdollisuuksia ja tilanteita oppimiseen.

<p>Tutkinnon suorittaja osaa luoda ja ylläpitää oppimista tukevaa ilmapiiriä.</p>	<p>Oppimista tukevan ilmapiirin luominen ja ylläpito Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • ymmärtää myönteisen ilmapiirin vaikutuksen oppimiseen • liittää opetettavan asian oppijan ikään ja elämäntilanteeseen sopivaksi • luo turvallisen ilmapiirin • tunnistaa oppimista estäviä ja/tai haittaavia tekijöitä (väsyminen, kiukku, ahdistuminen jne.) • muuttaa toimintatapaansa tarvittaessa ja käyttää monipuolisia menetelmiä uusien asioiden opettamisessa • käyttää yhteistoiminnallisen oppimisen menetelmiä • luo tilanteita, joissa oppijat voivat auttaa toinen toisiaan ja oppia toinen toisiltaan.
<p>Tutkinnon suorittaja osaa tukea kehitysvammaista henkilöä asiallisiin ja luonteviin sosiaalisiin taitoihin.</p>	<p>Sosiaalisten taitojen tukeminen Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • rohkaisee yksilölliseen ilmaisuun • mahdollistaa erilaisiin sosiaalisiin tilanteisiin osallistumisen • opettaa ja ohjaa yleisesti hyväksytyjä käyttäytymisnormeja ja perustelee niiden merkityksen • auttaa kehitysvammaista henkilöä tunnistamaan omia voimavarojaan sosiaalisissa taidoissa.
<p>Tutkinnon suorittaja osaa ylläpitää ja vahvistaa kehitysvammaisen henkilön tiedollisia valmiuksia.</p>	<p>Tiedollisten valmiuksien ylläpitäminen ja vahvistaminen Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tukee opittujen taitojen (esim. luku-, kirjoitus-, lasku- ja tietotekninen taito) ylläpitoa • ohjaa hyödyntämään jo opittuja taitoja arjessa.

<p>Tutkinnon suorittaja osaa tukea kehitysvammaisen henkilön aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa.</p>	<p>Aktiivisen toimijuuden tukeminen Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • innostaa ja motivoi tutustumaan lähiympäristön toimintoihin • auttaa liittymään ympäröivään yhteiskuntaan ja sen toimintoihin • opettaa ja ohjaa käyttämään yhteiskunnan palveluja kehitysvammaisen henkilön yksilöllisten taitojen mukaan.
<p>Tutkinnon suorittaja osaa tukea kehitysvammaisen henkilön kasvua aikuiseksi.</p>	<p>Aikuisuuteen kasvun tukeminen Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tuntee aikuistumisen elämäntaiheena ja tunnistaa aikuistumisen tunnuspiirteitä • arvostaa aikuistuvan omia tavoitteita ja tulevaisuuden suunnitelmia • tukee aikuistuvan itsenäisyyttä ja autonomiaa • kuuntelee perheen ulkopuolisiin ihmissuhteisiin, asumiseen, koulutukseen, työhön, perheen perustamiseen ja vapaa-aikaan liittyviä odotuksia • tunnistaa tasapainoilun itsenäisyyden ja avun pyytämisen välillä • ottaa huomioon miehisyyteen/ naiseuteen liittyviä odotuksia • tukee hienovaraisesti ja realistisesti kumppanin etsintävaiheessa • tukee kehitysvammaista henkilöä itsetuntemuksessa (minäkuva, kompetenssin tunne, uskallus) • tukee mahdollisimman itsenäiseen oman elämän hallintaan • tukee aikuisidentiteetin vahvistumista • lisää tietoisuutta aikuisuuteen liittyvästä vastuusta ja omasta turvallisuudesta huolehtimisesta • lisää tietoisuutta itsestä huolehtimisesta (kuten terveellinen elämäntapa, hygienia, siisteys, liikunta, lepo, rentoutuminen).

	<p>Itsenäistymisen tukeminen Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • huomioi kotoa muuttamiseen liittyviä valmiuksia ja voimavaroja • ottaa huomioon riippuvuuden vanhemmista ja tukee mahdollisimman omatoimiseen selviytymiseen • huomioi vanhempien valmiudet, tunteet ja voimavarat • toimii vanhempia arvostavasti nuoren itsenäistymisen tukemisessa • ottaa lähiomaiset ja muun sosiaalisen verkoston mahdollisimman tiiviisti mukaan nuoren itsenäistymisen tueksi.
<p>Tutkinnon suorittaja ymmärtää asumisen, koulutuksen/opiskelun ja työn merkityksen osana kehitysvammaisen henkilön aikuisuutta.</p>	<p>Asumisen, koulutuksen/opiskelun ja työn merkityksen ymmärtäminen Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • lisää kehitysvammaisen henkilön omaa vastuuta, osaamista ja omien realististen rajojen löytymistä • ohjaa tulevaisuuden suunnittelun hahmottamisessa • vahvistaa yksilöllisiä taitoja (itsevarmuus, rohkeus, yms.) uusissa tilanteissa ja uusien ihmisten kanssa selviytymiseen • ohjaa rahan käyttöön ja taloudellisuuteen. <p>Käytännön työtaitojen oppimisen tukeminen Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tukee käytännön työtaitojen ja menetelmien oppimista (kotona, työssä ja opiskelussa) • ohjaa kodin ulkopuolella tapahtuvaa asiointia • ohjaa itsenäistä liikkumista liikenteessä ja liikennevälineissä.

	<p>Vapaa-ajan taidoissa tukeminen Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • ohjaa mielekkääseen vapaa-ajan viettämiseen.
<p>Tutkinnon suorittaja osaa toimia yhteistyössä moniammatillisen työryhmän kanssa.</p>	<p>Moniammatillinen yhteistyö Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • toimii yhteistyössä kehitysvammaisen henkilön läheisten kanssa • toimii luontevasti moniammatillisen yhteistyöryhmän ja verkoston sekä eri työntekijäryhmien kanssa • ohjaa itsenäistä asumista, työtoimintoja, koulutusta/opiskelua ja vapaa-aikaa tukevien tukipalvelujen käyttöä • tuntee palveluohjaukseen hakeutumisen väylät.
<p>Tutkinnon suorittaja osaa arvioida oppimisen ohjaamisen ja arjentaitojen opettamisen osaamistaan ja kehittää ammattitaitoaan.</p>	<p>Oman työn arvioiminen ja kehittäminen Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tuo rakentavasti ja perustellusti esiin omaa asiantuntijuuttaan ja kehittäviä näkökulmia • arvioi omaa osaamistaan monipuolisesti • arvioi realistisesti omia vahvuuksiaan ja ammatillisen kehittymisen haasteitaan oppimisen ohjaamisessa ja arjen taitojen opettamisessa.

c) Ammattitaidon osoittamistavat

Arkielämän taitojen edistäminen ja oppimisen tukeminen -tutkinnon osan ammattitaito osoitetaan ja arvioidaan näyttötutkinnon järjestämissopimuksen mukaisesti, näyttötutkinnon järjestämissuunnitelmassa tarkoin esitetyin ja tutkinto-toimikunnan hyväksymin tavoin.

Tutkinnon suorittajan ammattitaito osoitetaan ja arvioidaan todellisissa työympäristöissä asiakastyö-, suunnittelu- ja ohjaustilanteissa. Tutkinnon suorittaja hyödyntää arjen tilanteita ja tiloja arkielämän taitojen ohjaamisessa ja itsenäistymisen tukemisessa. Ammattitaidon osoittamisessa on keskeistä, että tutkinnon suorittaja osaa opettaa arjessa tarvittavia taitoja erilaisissa toimintaympäristöissä ja samalla tukea sekä aikuistumista sekä itsenäistymistä.

Ammattitaidon osoittamista voidaan täydentää tutkinnon järjestäjän näyttö-
tutkintojen järjestämissuunnitelmissa esittämin ja tutkintotoimikunnan hyväksymin
dokumentein. Olennainen osa ammattitaidon osoittamista on tutkinnonsuorittajan
tekemä suullinen ja kirjallinen itsearviointi.

Arviointi toteutetaan kolmikantaisesti työelämän ja opetusalan edustajien
yhteistyönä. Arvioijien kelpoisuuden määrittelee, perustelee ja tiedottaa tutkinto-
toimikunta ja niiden osalta noudatetaan tarkoin näyttötutkinnon järjestämis-
sopimusta.

Arvioidut suoritukset on kirjattava ja palaute annettava tutkinnon suorittajalle
arvioinnin jälkeen.

3. 6 Yhteistyö perheen, moniammatillisen työryhmän ja verkostojen kanssa

a) Ammattitaitovaatimukset	b) Arvioinnin kohteet ja kriteerit
<p>Tutkinnon suorittaja ymmärtää perheiden kanssa tehtävään yhteistyöhön ja verkostoitumiseen liittyvän eettisen perustan.</p>	<p>Eettisen ymmärryksen osoittaminen moniammatillisessa yhteistyössä ja verkostoitumisessa Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • arvostaa perheen arvoja, kasvatusta ja kulttuuria • turvaa perheiden yksityisyyden • ottaa huomioon vanhempien ja työntekijöiden erilaiset roolit suhteessa kehitysvammaiseen perheenjäseneseen • tunnistaa oman työyhteisönsä perustehtävän moniammatillisessa yhteistyössä ja verkostoissa • arvostaa yhteistyön ja verkoston muita jäseniä ja heidän ammattitaitoaan.
<p>Tutkinnon osan suorittaja tietää ja osaa ottaa huomioon perheen muodostumisen ja perherakenteen monimuotoisuuden työskennellessään perheiden kanssa.</p>	<p>Perheen muodostumisen ja perherakenteiden huomioon ottaminen Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tunnistaa erilaisia lähestymistapoja perheeseen • on tietoinen erilaisista perherakenteista • tunnistaa perheen elämänkaaren vaiheet ja niihin liittyviä muutoksia

	<ul style="list-style-type: none"> • omaa valmiudet toimia eri kulttuureista tulleiden ja monikulttuuristen perheiden kanssa • ymmärtää perheen voimavarojen ja elämäntilanteen yhteyden ja ottaa sen huomioon työskentelyssään.
Tutkinnon suorittaja tuntee vanhemmuuteen liittyvät tehtävät ja osaa tukea vanhemmuudessa.	<p>Vanhemmuuden tukeminen</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tietää vanhemmuuteen sisältyviä velvollisuuksia ja vastuita • tukee vanhemmuutta ottaen huomioon lapsen iän ja kehityksen vaiheen sekä siihen liittyvät kysymykset • tukee omalla toiminnallaan vanhempien ja lasten sekä sisarusten keskinäistä yhteyttä.
Tutkinnon suorittaja osaa antaa asianmukaista tietoa kehitysvammaisuudesta.	<p>Kehitysvammaisuuteen liittyvän tiedon välittäminen</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tietää kehitysvammaisuuden määrittelyn ja kehitysvammaisuuden vaikutukset yksilön toimintakykyyn ja vuorovaikutukseen • antaa käytännön tietoa kehitysvammaisuuden eri vaikeusasteiden vaikutuksesta yksilön elämäntilanteeseen ja tapaan oppia, ymmärtää ja omaksua asioita (esim. työmuisti) arjen toimintatilanteissa • antaa tietoa kehitysvammaisen henkilön ilmaisutavoista ja vuorovaikutustaidoista • hyödyntää tarvittaessa tiedon välittämisessä tieto- ja viestintävälineitä, ammattilehtiä, tieto- ja kaunokirjallisuutta.
Tutkinnon suorittaja osaa kohdata perheen, jossa on kehitysvammaisen perheen jäsen.	<p>Perheen kohtaamisen taidot</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • on tietoinen kehitysvammaisuuden herättämistä tunteista perheenjäsenissä

	<ul style="list-style-type: none"> • tiedostaa ensitiedon mahdollisen vaikutuksen myös perheen myöhempään arkeen • kunnioittaa perheen asiantuntijuutta heidän arjessaan ja toimintaympäristössään • auttaa vanhempia näkemään lapsessaan myönteisiä puolia • tukee vanhempien sosiaalista toimintakykyä elämäntilanteen hallinnassa ja hyvinvoinnista huolehtimisessa • ottaa huomioon vanhenevien vanhempien tilanteen • ottaa huomioon sisarusten ja sisarussuhteisiin liittyvät tarpeet kehitysvaiheet huomioiden • osoittaa luottamusta, välittää myönteistä ymmärtämystä ja osaa kuunnella toimiessaan perheen kanssa • toimii voimavaralähtöisesti perheen kohtaamisessa • käsittelee omia kehitysvammaisuuteen liittyviä käsityksiään ja tunteitaan avoimesti.
<p>Tutkinnon suorittaja osaa kohdata ja tukea isovanhempia, sukulaisia ja muita lähipiirin henkilöitä.</p>	<p>Perheen lähipiirin kohtaaminen ja tukeminen Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • on tietoinen isovanhempien merkityksestä lapsen kehitykselle ja perheen ihmissuhdeverkostolle • ottaa huomioon isovanhemmat ja muun lähipiirin perheen arjen apuna ja tukena.
<p>Tutkinnon suorittaja ymmärtää, mitä kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan ja osaa luoda edellytyksiä kasvatuskumppanuudelle.</p>	<p>Kasvatuskumppanuuden edellytysten luominen Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • ymmärtää, mitä kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan ja mitkä ovat sen keskeiset periaatteet • tarjoaa perheelle mahdollisuuden tutustua hoito- tai kuntoutuspaikan

	<p>toimintaan ja keskustella hoito-suhteeseen, hoito- ja kuntoutuskäytäntöihin jo ennen hoito- tai kuntoutusjakson alkamista</p> <ul style="list-style-type: none"> • kuuntelee perheiden toiveita ja osoittaa arvostavansa vanhempien asiantuntemusta kehitysvammaisen lapsen ja nuoren tilanteessa • tiedostaa perheiden erilaisuuden ja kohtelee perheitä tasavertaisesti. <p>Käytössä olevien ohjaavien asiakirjojen tunteminen</p> <p>Tutkinnon suorittaja tietää</p> <ul style="list-style-type: none"> • varhaiskasvatuksen valtakunnalliset ja kunnalliset asiakirjat (VASU) • erityisopetukseen liittyvän henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman (HOJKS) sisällön ja tarkoituksen.
<p>Tutkinnon suorittaja osaa tukea kehitysvammaisen lapsen ja nuoren kasvua yhdessä vanhempien kanssa.</p>	<p>Kehitysvammaisen lapsen ja nuoren yksilöllisen kasvun tukeminen yhdessä vanhempien kanssa</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • arvostaa vanhempien asiantuntemusta lapsen tai nuoren kasvussa ja hyödyntää sitä lapsen tai nuoren yksilöllisen kasvun tukemisessa • dokumentoi lapsen tai nuoren kehitystä, kasvua ja oppimista sovituin tavoin ja hyödyntää dokumentoitua materiaalia vanhempien kanssa käytävän keskustelun perusteena • tukee ja ohjaa perhettä nuoren itsenäistymisessä ja kotoa poismuuttamisessa • laatii lasta/nuorta koskevat suunnitelmat yhteistyössä vanhempien kanssa • arvioi säännöllisesti hoidon/kuntoutuksen/varhaiskasvatuksen suunnitelmaa vanhempien ja työyhteisön kanssa.

<p>Tutkinnon suorittaja osaa tukea aikuisen kehitysvammaisen perheenjäsenen vanhenevia vanhempia.</p>	<p>Aikuisen kehitysvammaisen perheenjäsenen vanhenevien vanhempien tukeminen Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • ohjaa vertaistuen piiriin tarvittaessa • varmistaa palveluista tiedon saamisen • ohjaa tarvittaviin loma- ja virkistyspalveluihin.
<p>Tutkinnon suorittaja ymmärtää moniammatillisen työn ja palveluketjujen merkityksen kehitysvamma-alalla.</p>	<p>Moniammatillisen työn ja toimivien palveluketjujen merkityksen ymmärtäminen kehitysvamma-alalla Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tuntee moniammatillisen yhteistyön tarkoituksen ja tavoitteen • hyödyntää moniammatillista asiantuntijuutta ja sen mahdollisuuksia asiakaskohtaisesti • ymmärtää, että perhe ja kehitysvammainen perheenjäsen ovat moniammatillisen työryhmän jäseniä • tunnistaa moniammatillisen yhteistyön esteitä ja pyrkii toimimaan omalta osaltaan yhteistyötä edistävästi • tietää palveluketjuihin liittyvät käsitteet ja tuntee palveluketjuja.
<p>Tutkinnon suorittaja osaa toimia kehitysvamma-alan palveluverkostoissa ja -ketjuissa.</p>	<p>Kehitysvamma-alan palveluverkostoissa ja -ketjuissa toimiminen Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tietää moniammatillisessa yhteistyössä eri toimijoiden vastuita, rooleja ja työnjakoa • ymmärtää ammattiryhmien erityisosaamisen painottumisen eri toimintaympäristöissä osana kokonaisvaltaista kehitysvamma-alan työtä • hakee tarkoituksenmukaisia palvelukokonaisuuksia kehitysvammaiselle henkilölle ja hänen vanhemmilleen heidän tarpeistaan lähtien

	<ul style="list-style-type: none"> • tuntee kehitysvamma-alan palvelut ja yleisen palvelujärjestelmän perheiden tukemisessa ja hyvinvoinnin edistämässä (lastenneuvolat, avohuollon ohjaajat, kotihoidon ohjaus, kehitysvammahuollon sosiaalityöntekijät, kuntoutusohjaajat, tukiperheet) • tuntee sosiaali- ja terveyspalvelut, jotka tukevat aikuisen kehitysvammaisen perheenjäsenen vanhempien hyvinvointia.
<p>Tutkinnon suorittaja tuntee palveluverkoston ja osaa opastaa sen käytössä.</p>	<p>Palveluverkoston tunteminen ja palveluiden käyttäjän opastaminen Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tietää, miten ja milloin ensitieto annetaan ja miten ensitieto on käytössä • opastaa perhettä ja sen jäseniä perheen jaksamista tukeviin palveluihin elämänkaaren eri vaiheissa • opastaa päivähoitoon ja varhaiskasvatukseen liittyvissä palveluissa • opastaa oppivelvollisuuteen liittyvissä palveluissa • opastaa nuoren itsenäistymistä tukeviin palveluihin • opastaa päivä- ja työtoiminnan palveluihin • ohjaa kehitysvammaisen henkilön vanhenevia vanhempia hyvinvointia tukeviin palveluihin • ohjaa tarkoituksenmukaisesti vertaisryhmien ja kehitysvammaisten järjestöjen palvelujen piiriin • tietää mitä tarkoittaa palveluohjaus ja osaa opastaa sen piiriin tarvittaessa • käyttää kulttuuritulkin apua tarvittaessa.

<p>Tutkinnon suorittaja osaa arvioida omaa osaamistaan perheiden kanssa tehdyssä moniammatillisessa yhteistyössä.</p>	<p>Oman moniammatillisen työskentelyn osaamisen arviointi ja kehittäminen</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • arvioi omaa toimintaansa moniammatillisen yhteistyön tekijänä kriittisesti ja realistisesti ja hyödyntää saamaansa palautetta • arvioi yhteistyön toteutumista perheen ja moniammatillisen palveluverkoston kanssa sekä toiminnan kehittämistarpeita • ymmärtää tiedon jakamisen merkityksen moniammatillisen toiminnan toteutuksessa • arvioi yhteisiä käytäntöjä oman ja yhteisön oppimisen näkökulmasta • tuo rakentavasti ja perustellusti esiin omaa asiantuntijuuttaan ja kehittäviä näkökulmia • arvostaa muiden ammattialojen ja asiantuntijoiden osaamista.
---	--

c) Ammattitaidon osoittamistavat

Yhteistyö perheen, moniammatillisen työryhmän ja verkostojen kanssa -tutkinnon osan ammattitaito osoitetaan ja arvioidaan näyttötutkinnon järjestämissopimuksen mukaisesti, näyttötutkinnon järjestämissuunnitelmassa tarkoin esitetyin ja tutkinto-toimikunnan hyväksymin tavoin.

Tutkinnon suorittajan ammattitaito osoitetaan ja arvioidaan todellisissa työympäristöissä, joissa toimitaan perheiden kanssa, joissa on kehitysvammainen perheenjäsen. Ammattitaidon osoittamisessa on keskeistä, että tutkinnon suorittajan työskentelyssä tulee esille tieto ja käytännön osaaminen yhteistyötaitoista perheen, moniammatillisen työryhmän, palveluketjujen toimijoiden ja muun palveluverkoston kanssa. Tutkintosuorituksessa tulee ilmetä, että tutkinnon suorittaja osaa tukea perheitä ja perheen kehitysvammaista jäsentä palvelujärjestelmää tarkoituksenmukaisesti hyödyntäen.

Ammattitaidon osoittamista voidaan täydentää tutkinnon järjestäjän näyttötutkintojen järjestämissuunnitelmissa esittämin ja tutkintotoimikunnan hyväksymin dokumentein. Olennainen osa ammattitaidon osoittamista on tutkinnonsuorittajan tekemä suullinen ja kirjallinen itsearviointi.

Arviointi toteutetaan kolmikantaisesti työelämän ja opetusalan edustajien yhteistyönä. Arvioijien kelpoisuuden määrittelee, perustelee ja tiedottaa tutkintotoimikunta ja niiden osalta noudatetaan tarkoin näyttötutkinnon järjestämissopimusta.

Arvioidut suoritukset on kirjattava ja palaute annettava tutkinnon suorittajalle arvioinnin jälkeen.

3.7 Sosiokulttuurinen työ kehitysvamma-alalla

a) Ammattitaitovaatimukset	b) Arvioinnin kohteet ja kriteerit
<p>Tutkinnon suorittaja tietää ja ymmärtää taiteen ja kulttuurin merkityksen hyvinvoinnille.</p>	<p>Taiteen ja kulttuurin merkityksen ymmärtäminen ihmisen hyvinvoinnille</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tuntee taiteen ja kulttuurin terveyttä ja hyvää elämää tuottavana toimintana • tuntee taiteen ja kulttuurin yhteisöllisyyttä ja sosiaalista pääomaa tuottavana toimintana • ymmärtää taiteen ja kulttuurin esteettisen merkityksen aisti- ja elämyskokemuksille • käyttää taide- ja kulttuuritoimintaa syrjäytymistä ehkäisevänä ja erilaisuutta tulkitsevana menetelmänä • ymmärtää taiteen ja kulttuuri-toiminnan mahdollisuudet saada kehitysvammaiset ihmiset ja heidän kykynsä näkyviksi yhteiskunnassa • toimii esteettömän ja saavutettavan taide- ja kulttuuritoiminnan edistäjänä • perustelee kulttuuritoiminnan, taiteen ja kehitysvamma-alan ammatillisen työskentelyn yhteistyön tarpeen.
<p>Tutkinnon suorittaja osaa käyttää taiteellisia ilmaisukeinoja ja kulttuuria kehitysvammaisten henkilöiden hyvinvoinnin edistämiseksi.</p>	<p>Taiteellisten ilmaisukeinojen ja kulttuurin käytön edistäminen</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • aktivoi asiakkaita etsimään itsenäisesti uusia kokemuksia ja tavoitteita taiteen ja kulttuurin avulla • tukee taide- ja kulttuuritoiminnassa yhteisöllistä toimintaa luomalla verkostoja eri taiteen alojen toimijoiden kanssa • sovittaa taide- ja kulttuuritoimintaa asiakkaiden kiinnostuksen ja

	<p>kulttuuritaustan mukaisesti</p> <ul style="list-style-type: none"> • tuntee osallistuvan taiteen ja yhteisötaiteen mahdollisuuksia.
<p>Tutkinnon suorittaja osaa toimia sosiokulttuurisesti innostavan työtavan mukaisesti.</p>	<p>Sosiokulttuurinen innostaminen arjen työmenetelmänä</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tukee kehitysvammaisten henkilöiden mahdollisuuksia osallistua taide-elämyksiin ja kulttuuritoimintaan • luottaa kehitysvammaisten henkilöiden mahdollisuuksiin tuottaa taidetta • tukee kehitysvammaisten henkilöiden omaehtoista taidetoimintaa • tukee kehitysvammaisen henkilön voimavaroja ja luovuutta • tunnistaa kehitysvammaisen henkilön lahjakkuuden ilmentymiä yhdessä läheisten ja työyhteisön kanssa • ottaa huomioon perheen jäsenten kokemuksia kehitysvammaisen henkilön luovuudesta, kiinnostuksen kohteista ja taipumuksista • tukee asiakkaiden ja yhteisön voimaantumista mahdollistamalla taiteen ja luovuuden prosesseja • mahdollistaa eri aistikanavien kautta syntyviä tunnekokemuksia.
<p>Tutkinnon suorittaja osaa käyttää sosiokulttuurisia menetelmiä.</p>	<p>Sosiokulttuuristen menetelmien käyttäminen kehitysvamma-alalla</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • käyttää ainakin yhtä sosiokulttuurista toimintatapaa kehitysvammaisen henkilön toiminnallisuuden tukemisessa (yksin tai ryhmässä) <ul style="list-style-type: none"> – kuvataide, veisto, muovailu, musiikki, laulu, karaoke, bändisoitto, tanssi, liike, elokuva, luova kirjoittaminen, kirjallisuus,

	<p>runous, tarinallisuus, draama, selkokirjallisuus, kuva-analyysi, valokuvaus, video</p> <ul style="list-style-type: none"> • osaa tarvittaessa yhdistellä em. menetelmiä • rohkaisee kehitysvammaista henkilöä kokeilemaan taiteen ja kulttuurin eri alueita • luo turvallisen ja kiireettömän ilmapiirin • käyttää valmiita taidetuotoksia taide- ja kulttuurielämyksiin <ul style="list-style-type: none"> – mm. elokuvat, musiikki, tanssi, kuvataide • käsittelee tilanteeseen sopivalla tavalla taide- ja kulttuuri-kokemuksia yhdessä kehitysvammaisten henkilöiden kanssa.
<p>Tutkinnon suorittaja osaa verkostoitua ja tehdä yhteistyötä sosiokulttuuristen menetelmien toteutuksessa.</p>	<p>Yhteistyön ja verkostoitumisen taidot</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • verkostoituu ja tekee yhteistyötä sosiokulttuuristen menetelmien suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa • suunnitelee ja toteuttaa sosio-kulttuurista toimintaa taloudelliset näkökohdat huomioon ottaen (esim. materiaalit, tilat, kuljetus).
<p>Tutkinnon suorittaja osaa ottaa huomioon kulttuurikohteiden saavutettavuuden kehitysvammaisille kulttuurin kuluttajille.</p>	<p>Kulttuuritoiminnan saavutettavuudesta ja esteettömyydestä huolehtiminen</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • huolehtii kulttuuri- ja taide-toiminnan saavutettavuudesta ja turvallisuudesta mm. seuraavien asioiden osalta <ul style="list-style-type: none"> – esteetön tiedotus/ymmärtämisen huomioiminen (selkokieli, kuvat, symbolit, koskettaminen jne.) – fyysisen ympäristön esteettömyys – kulkuväylien ja kulkureittien toimivuus

	<ul style="list-style-type: none"> – tapahtumissa ja tilaisuuksissa suunnistautuminen – esityksen saavutettavuus – näyttelyn saavutettavuus – saavutettavuus eri aistien avulla – paloturvallisuus.
<p>Tutkinnon suorittaja osaa arvioida ja kehittää omaa toimintaansa sosiokulttuurisen työn toteuttajana kehitysvamma-alalla.</p>	<p>Oman työn arvioiminen ja kehittäminen</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • arvioi realistisesti omia vahvuuksiaan sekä ammatillisen ja persoonallisen kehittymisen haasteitaan sosiokulttuuristen menetelmien toteuttamisessa • ymmärtää kehittämistyön jatkuvuuden ja prosessin-omaisuuden • ottaa palautetta vastaan ja on avoin uusien asioiden oppimiselle • on motivoitunut kehittämään omaa osaamistaan ja innostamaan sosiokulttuuriseen työskentelyyn myös työyhteisöään.

c) Ammattitaidon osoittamistavat

Sosiokulttuurinen työ kehitysvamma-alalla -tutkinnon osan ammattitaito osoitetaan ja arvioidaan näyttötutkinnon järjestämissopimuksen mukaisesti, näyttötutkinnon järjestämisuunnitelmassa tarkoin esitetyin ja tutkintotoimikunnan hyväksymin tavoin.

Tutkinnon suorittajan ammattitaito osoitetaan ja arvioidaan todellisissa työympäristöissä.

Ammattitaidon osoittamisessa on keskeistä, että tutkinnon suorittajan työskentelyssä tulee esille sosiokulttuurisen työskentelytavan toteuttaminen kehitysvamma-alalla. Tutkintotilaisuudessa tutkinnon suorittaja luo ympäristön, jossa kehitysvammaisella henkilöllä on mahdollisuus yksin tai ryhmän jäsenenä taiteellisiin ja luoviin peruskokemuksiin. Osaamisen osoittamisessa on keskeistä kehitysvammaisten ihmisten kanssa yhdessä tekeminen sekä heidän innostamisensa luovaan toimintaan ja/tai yhteisöllisiin taide- ja kulttuurikokemuksiin.

Ammattitaidon osoittamista voidaan täydentää tutkinnon järjestäjän näyttötutkintojen järjestämisuunnitelmissa esittämin ja tutkintotoimikunnan hyväksymin dokumentein. Olennainen osa ammattitaidon osoittamista on tutkinnonsuorittajan tekemä suullinen ja kirjallinen itsearviointi.

Arviointi toteutetaan kolmikantaisesti työelämän ja opetusalan edustajien yhteistyönä. Arvioijien kelpoisuuden määrittelee, perustelee ja tiedottaa tutkinto-

toimikunta ja niiden osalta noudatetaan tarkoin näyttötutkinnon järjestämisen sopimusta.

Arvioidut suoritukset on kirjattava ja palaute annettava tutkinnon suorittajalle arvioinnin jälkeen.

C. VAPAAEHTOINEN TUTKINNON OSA

3.8 Yrittäjäyys

a) Ammattitaitovaatimukset	b) Arvioinnin kohteet ja kriteerit
<p>Tutkinnon suorittaja osaa arvioida henkilökohtaisia mahdollisuuksiaan ja valmiuksiaan toimia mahdollisesti alan yrittäjänä.</p>	<p>Omien yrittäjävalmiuksien arvioiminen</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tietää, millaiset henkilökohtaiset valmiudet tukevat yrittäjänä menestymistä, erittelee tältä pohjalta arvojaan ja arvioi omia valmiuksiaan toimia yrittäjänä • laatii itselleen asiantuntijoiden opastuksella kehityssuunnitelman yrittäjänä toimimiseksi • tuntee ammatinharjoittamisen luvanvaraisuuden ja siihen liittyvät toiminnot • tuntee eri asiakasryhmien vastuuhenkilöiden kelpoisuusvaatimukset • ymmärtää avo- ja laitoshoidon eron yritystoiminnassa • ottaa vastuun työstään ja sen kehittämisestä.
<p>Tutkinnon suorittaja osaa tarkastella alaa ja sen tarjoamia yritystoiminnan käynnistämisen ja kehittämisen mahdollisuuksia ja riskejä.</p>	<p>Yrityksen toimintaedellytysten selvittäminen</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • on tutustunut toimialaan niin, että osaa tarkastella sen tulevaisuuden näkymiä ja kehityksen sekä markkinoiden mahdollisuuksia oman yritystoiminnan käynnistämisen kannalta

	<ul style="list-style-type: none"> • tarkastelee oman mahdollisen yrityksensä toiminnan tuloksellisuutta ja kannattavuutta eli elättääkö yritys • tarkastelee yrittäjyyttä yrittäjän toiminnan vastuiden ja velvoitteiden näkökulmasta • tarkastelee yrittäjyyttä myös työnantajana toimimisen näkökulmasta.
<p>Tutkinnon suorittaja tuntee erilaisia yritystoiminnan aloitustapoja ja -muotoja ja osaa kehittää karkean liikeidean omalle yritykselleen.</p>	<p>Liikeidean laadinta Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • vertailee vaihtoehtoisia tapoja käynnistää yritystoimintaa ja keskustelee asiantuntijoiden kanssa oman mahdollisen yritystoimintansa vaihtoehtoista • kehittää yhdessä asiantuntijoiden kanssa yritykselleen karkean liikeidean ja tietää, millaisia taloudellisia, tuotannollisia ja henkisiä resursseja mahdollisen yritystoiminnan aloittaminen vaatii • arvioi asiantuntijoiden kanssa yritysideoita onnistumisen mahdollisuuksia.
<p>Tutkinnon suorittaja osaa luoda asiakas- ja verkostosuhteita.</p>	<p>Asiakas- ja verkostosuhteiden luominen Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • pohtii vaihtoehtoja ja mahdollisuuksien mukaan rakentaa yrityksen jatkuvuuden kannalta merkittäviä asiakas- ja verkostosuhteita • hahmottelee em. verkostokumppanien kanssa sopimuksia asiantuntijapalveluja hyödyntäen.
<p>Tutkinnon suorittaja osaa toimia yritystoiminnan talouden tärkeimpiä periaatteita noudattaen.</p>	<p>Taloudellinen toiminta Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • valitsee yrityksen kannattavuuteen vaikuttavia toimia ja hinnoittelee palveluja myös markkinalähtöiset tekijät huomioonottaen

	<ul style="list-style-type: none"> • tulkitsee yrityksen tilinpäätöstä pääomien, varallisuuden, maksukyvyn ja tuloksen suhteen sekä pohtii taloudellisen toiminnan kehittämismahdollisuuksia tarvittaessa yhteistyössä asiantuntijoiden kanssa • laatii yhdessä asiantuntijoiden kanssa yritykselle karkean tulosenusteen ja hankkii asiantuntijapalveluja verotuskysymysten ratkaisemiseen.
Tutkinnon suorittaja osaa käyttää asiantuntijapalveluja.	<p>Asiantuntijapalvelujen käyttö</p> <p>Tutkinnon suorittaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • hakee yrityksen perustamisessa ja toiminnan eri vaiheissa tarvitsemiaan tietoja ja asiantuntijapalveluja.

c) Ammattitaidon osoittamistavat

Yrittäjyys-tutkinnon osan ammatillinen osaaminen osoitetaan laatimalla alustava liikeidea yritykselle. Tätä täydennetään toiminnan edellytyksiä ja riskejä kartoittavilla selvityksillä, tuotoksilla ja laskelmilla. Tutkintosuoritukseen kuuluu myös tutkinnon suorittajan toiminta edellä esitetyn prosessin aikana. Toiminta dokumentoidaan ja dokumentteihin liitetään työelämän arvioijien arvioinnit. Tutkinnon suorittaja tekee myös henkilökohtaisen arvion ja kehityssuunnitelman omista mahdollisuuksistaan ja valmiuksistaan yrittäjänä.

Ammattitaidon osoittamista syvennetään asiantuntijoiden kanssa käytävällä arviointikeskustelulla, jossa dokumenttien ja arviointien pohjalta tarkennetaan ja täsmennetään yrittäjäksi aikovan kykyä toimia yrittäjänä ja valmiuksia tehdä ratkaisuja yritystoiminnan mahdollisesta aloittamisesta.

Ammattitaidon osoittamista voidaan täydentää tutkinnon järjestäjän näyttötutkintojen järjestämissuunnitelmissa esittämin ja tutkintotoimikunnan hyväksymin dokumentein. Olennainen osa ammattitaidon osoittamista on tutkinnon suorittajan tekemä suullinen ja kirjallinen itsearviointi.

Arviointi toteutetaan kolmikantaisesti työelämän ja opetusalan edustajien yhteistyönä. Arvioijien kelpoisuuden määrittelee, perustelee ja tiedottaa tutkintotoimikunta ja niiden osalta noudatetaan tarkoin näyttötutkinnon järjestämissopimusta.

Arvioidut suoritukset on kirjattava ja palaute annettava tutkinnon suorittajalle arvioinnin jälkeen.

Kehitysvamma-alan ammattitutkinnon suorittaneen työn kuvaus

Ammattialan kuvaus

Kehitysvamma-alan ammattitutkinnon suorittaneen työ on osa julkista, yksityistä tai kolmannen sektorin kehitysvamma-alan palvelutoimintaa. Työ on vastuullista, kehitysvammaisten ihmisten tukea, ohjausta ja hoitoa. Työn lähtökohtana on kehitysvammaisen ihmisen arvo omana itsenään ja ihmisten yhdenvertaisuus yhteiskunnassa. Työtä ohjaa kehitysvamma-alan ammattietiikka.

Toimintaympäristö

Kehitysvamma-alan ammattitutkinnon suorittanut työskentelee toimintaympäristöissä, joissa eri-ikäiset kehitysvammaiset ihmiset asuvat, opiskelevat, tekevät työtä tai ovat palveluiden käyttäjinä.

Kehitysvamma-alan palvelurakenteet uudistuvat ja rakenteet ovat aiempaa yksilöllisempiä. Niille on ominaista moniammatillisuus, verkostoituminen ja monikulttuurisuus.

Ammattitaidon kuvaus

Kehitysvamma-alan ammattitutkinnon suorittaneen työ perustuu sisäistettyihin, eettisesti kestäviin arvoihin ja perusteisiin. Hän tekee työtä ihmisarvoa kunnioittaen, niin että kehitysvammaisen henkilö ja hänen lähipiirinsä tulevat kaikissa tilanteissa kuulluiksi. Kehitysvamma-alan ammattitutkinnon suorittanut käyttää työssään uusinta tietoa kehitysvammaisuudesta. Hän osaa tukea, hoitaa ja ohjata kehitysvammaista henkilöä ja hänen läheisiään eri tilanteissa ja eri elämänvaiheissa sekä erilaisissa toimintaympäristöissä voimavaralähtöisesti. Kehitysvamma-alan ammattitutkinnon suorittanut tuntee kehitysvammaisille henkilöille ja heidän läheisilleen tarkoitetut palvelut, heidän parhaakseen toimivan verkoston ja muut yhteiskunnan tukitoimet.

ISBN 978-952-13-4202-8

Opetushallitus on hyväksynyt nämä näyttötutkinnon perusteet ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain nojalla.

Näyttötutkinnot ovat erityisesti aikuisväestöä varten suunniteltu ja kehitetty tutkinnon suorittamistapa.

Näyttötutkintojen suunnittelu ja toteuttaminen perustuvat opetusalan ja työelämän asiantuntijoiden tiiviiseen yhteistyöhön.

Opetushallitus
PL 380 (Hakaniemenranta 6)
00531 Helsinki
puhelin 040 348 7555*
www.oph.fi/julkaisut/
www.oph.fi/verkkokauppa/
myynti: info@kustannustaito.fi